

ASUINPAIKKANA POSTE RESTANTE

Työntekijöiden näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuudesta ja ennaltaehkäisyn mahdollisuuksista

Sonja Pokkinen

Opinnäytetyö, kevät 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Pokkinen, Sonja. Asuinpaikkana poste restante – Työntekijöiden näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuudesta ja ennaltaehkäisyn mahdollisuuksista. Helsinki, kevät 2015, 74 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa asunnottomien maahanmuuttajataustaisten nuorten tilannetta ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyn keinoja. Opinnäytetyö toteutettiin osana Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikkaohjelman (KatuMetro) tutkimushanketta Nuoret asunnottomat maahanmuuttajat, jossa selvitettiin nuorten kokemuksia asunnottomuudesta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli täydentää tutkimushankkeessa nuorilta kerättyä tietoa haastattelemalla heidän parissaan työskenteleviä sosiaalialan ammattilaisia. Tutkimus on lähestymistavaltaan kvalitatiivinen ja aineisto kerättiin fokusryhmähaastattelujen avulla neljässä sosiaali- ja terveystalvelujen alaisessa yksikössä Helsingissä. Aineiston analyysimenetelmänä oli teemoittelu.

Työntekijöiden haastattelut tuottivat tietoa maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuudesta ilmiönä, asunnon löytämisen haasteista, keinoista tukea nuoria asunnon etsimisessä, sekä asunnottomuutta ennaltaehkäisevien palvelujen kehittamisestä. Tutkimustulokset tukevat sekä kotimaisia että kansainvälisiä aiheesta aiemmin tehtyjä aiempia tutkimuksia.

Tutkimuksen keskeisistä tuloksista selviää, että nuoruus erityisenä elämänvaiheena yhdessä maahanmuuton haasteiden kanssa altistavat asunnottomuudelle ja muille syrjäytymistekijöille. Vaikka katuasunnottomuuden katsotaan lähes hävinneen Suomesta, osoittaa aineisto maahanmuuttajataustaisten nuorten joukossa olevan uuden sukupolven kiertolaisia, jotka elävät ilman vakituista yöpaikkaa.

Asunnottomat maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat monenlaisen syrjinnän kohteita ja palvelujärjestelmän väliinputoajia. Heidän asemansa asuntomarkkinoilla on heikko ja työntekijöiden mahdollisuudet tukea ja auttaa rajalliset. Palvelujärjestelmän suurimmat puutteet kohdistuvat kotoutumistoimien ja erilaisten asumisvaihtoehtojen riittävyteen. Työntekijät näkivät kuitenkin reitettä pois asunnottomuudesta ja ennaltaehkäisyn olevan mahdollista niin yksilö-, työntekijä-, järjestelmä- kuin yhteiskuntatasolla.

Asiasanat: nuoret, asunnottomuus, maahanmuuttajatausta, sosiaalipalvelut, kunnan työntekijät, ehkäisevä sosiaalityö

ABSTRACT

Pokkinen, Sonja

Place of residence: Poste restante – Employees views about homeless young with an immigrant background.

74 p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2015.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to gain knowledge about the situation of young homeless with an immigrant background and about the prevention of homelessness. The study was carried out within a Metropolitan Region Urban Research and Cooperation Program (KatuMetro).

Purpose of the study was to reinforce KatuMetro research program about homelessness experienced by young people with an immigrant background. Material for the study was gathered from employees working with the young. The method of inquiry was qualitative and it was put into practise as focus group interviews. Material consists of four focus groups which were organised in social welfare. The analysis method was thematic analysis.

The study produced information about the situations homeless young live in, the challenges of finding an apartment, the possibilities to help and support young in the search, and chances to prevent youth homelessness. The study supports the results of both national and international research.

Main results show that youth is a special period in human life which exposes individuals to exclusion together with the challenges of acculturation. Though it is common knowledge that sleeping rough has nearly vanished in Finland, the study shows that among the young with an immigrant background there is a new generation of drifters who wander around with no permanent place to stay.

Young homeless with an immigrant background are often victims of discrimination of many kinds and can be considered outsiders in the service system. Their position in the housing market is weak and employees' possibilities to support and help them limited. The biggest failures in the service system include integration measures and adequate housing services. However, employees saw pathways out of the homelessness and means of prevention in individual, employee, system and social levels.

Key words: young people, homelessness, immigrant background, social services, municipal employees, preventive social work

SISÄLTÖ

1 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NUORTEN ASUNNOTTOMUUS TUTKIMUSKOHTEENA	6
2 ASUNNOTTOMUUS MURROKSESSA	8
2.1 Asunnottomuus haastaa maahanmuuttajien hyvinvoinnin.....	8
2.2 Maahanmuuttajien asunnottomuus kasvussa	10
2.3 Nuorten asunnottomuutta selittävät tekijät.....	11
2.4 Helsingin kaupungin toimet asunnottomuuden vähentämiseksi	13
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
3.1 Tutkimuskohteena työntekijöiden näkemykset.....	16
3.2 Fokusryhmähaastattelut Helsingin sosiaalitoimessa	16
3.3 Haastatteluista aineistoksi	18
3.4 Teemoittelu aineiston analyysimenetelmänä	19
4 EPÄVAKAATA ASUMISTA JA ELÄMÄÄ ILMAN ASUNTOA	22
4.1 Nuorten kotoutumisen ja asumisen haasteet	22
4.2 Vaikeudet toimia yhteiskunnassa	25
4.3 Asunnottomuuden näyttämöt	28
4.4 Yhteenveto	30
5 HAASTEITA ASUNNON ETSINNÄSSÄ	32
5.1 Olosuhteet asuntomarkkinoilla	32
5.2 Maahanmuuttajataustaiset nuoret väliinpuotoajina.....	34
5.3 Etsintää kotoutumisen ja nuoruuden ristipaineessa	37
5.4 Yhteenveto	40
6 NUORTEN MAHDOLLISUUDET ASUNTOMARKKINOILLA	42
6.1 Työntekijät ja järjestelmä nuorta tukemassa	42
6.2 Yksilön tiet pois asunnottomuudesta	44
6.3 Yhteenveto	45
7 KEINOJA ASUNNOTTOMUUDEN ENNALTAEHKÄISYYN.....	47
7.1 Kehittämistoimia ja yhteistyötä	47

7.2 Muutoksia rakenteisiin ja toimintaympäristöön.....	49
7.3 Yhteenveto	52
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	54
8.1 Asunnottomuuden ja asunnon löytämisen sudenkuopat	54
8.2 Asunnottomuus ja psyykkinen terveys	55
8.3 Nuorten ja perheiden varhainen tukeminen	56
8.4 Alaikäisenä maahan muuttaneiden tukeminen.....	58
8.5 Valoa tunnelin päässä.....	58
9 POHDINTA	60
9.1 Syrjäytymisen kehä ja reittejä ulos asunnottomuudesta.....	60
9.2 Tutkimustulosten tarkastelu	61
9.3 Jatkotutkimusaiheet.....	63
9.4 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointia.....	63
9.5 Ammatillinen pohdinta.....	66
LÄHTEET.....	68
LIITE1: Saatekirje.....	73
LIITE2: Fokusryhmähaastattelun runko	74

1 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN NUORTEN ASUNNOTTOMUUS TUTKIMUSKOHTENA

Elämme globaalissa liikkuvassa maailmassa, jossa muutot maasta toiseen ovat arkipäivää. Suomi on ollut aiemmin muuttoliikkeiden ulkopuolella, mutta suurten maahanmuuttomaiden, kuten Kanadan, Yhdysvaltojen ja Australian vähentäessä maahanmuuttajien vastaanottoa, ovat muuttovirrat alkaneet suuntautua myös pienempiin maihin. Suomesta on tullut muuttoliikkeen myötä monikulttuurinen ja kansainvälinen, millä on ollut monenlaisia vaikutuksia yhteiskuntaan. Muuttoliike on luonteeltaan yleismaailmallinen ja siihen liittyvät keskeiset piirteet ja kehityskulut toistuvat ympäri maailmaa samantlaisina. (Martikainen, Saukkonen & Säävälä 2013, 13–15.)

Lisääntyneen maahanmuuton seurauksena kehittynyt asunnottomuus ei ole kansainvälisesti tarkasteltuna uusi ilmiö. Maahanmuuttajilla on suurentunut riski joutua syrjinnän kohteeksi ja syrjäytyä asuntomarkkinoilta (Pleace, Culhane, Granfelt & Knutagård 2015, 75). Useissa tutkimuksissa on viime vuosina todettu erityisesti maahanmuuttajataustaisilla nuorilla olevan riski päätyä asunnottomiksi tai puutteellisiin asuinolosuhteisiin (Katisko 2013, 126; ARA 2014, 4; Kostiainen & Laakso 2013, 40; Edgar 2009, 147). Riittäväillä ennaltaehkäisevillä toimilla voidaan pysäyttää asunnottomuuden kasvu ja estää ongelman kasvaminen yhtä laajaksi ongelmaksi kuin kansainvälisesti on tapahtunut.

Opinnäytetyössä selvitetään Helsingin kaupungin sosiaalitoimen työntekijöiden näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuudesta ja asunnottomuutta ennaltaehkäisevän palvelujärjestelmän kehittämistarpeista. Tutkimus on laadullinen ja aineisto on kerätty fokusryhmähaastatteluin. Tutkimuksen tavoitteena on tarjota yhteistyötahoille ja maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa työskenteleville tietoa, jonka avulla voidaan parantaa nuorten asuinolosuhteita ja kehittää asunnottomuutta ennaltaehkäiseviä palveluita.

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Kaupunkitutkimus- ja Metropolipolitiikkaohjelman tutkimushankkeen kanssa. KatuMetro on kolmen ministeriön sekä pääkaupunkiseudun kaupunkien ja korkeakoulujen yhteinen ohjelma. Yhteistyön tavoitteena on edis-

tää korkealaatuista kaupunkitutkimusta ja siihen liittyvää kehittämistoimintaa sekä lisätä toimijoiden välistä tutkimus- ja kehittämissyhteistyötä. Mallissa keskeistä on kansainvälinen näkökulma, yhteiskunnallinen vaikuttavuus, sekä tutkimustiedon hyödynnettävyys ja jakaminen. (Helsingin yliopisto 2006.)

KatuMetron vuoden 2014 tutkimushankkeen tavoitteena oli hyödyntää maahanmuuttajataustaisten asunnottomien nuorten kokemuksia asumiseen liittyvän palvelujärjestelmän kehittämisessä. Nuorilta kerättiin tietoa asunnottomuuteen johtaneista reiteistä ja olosuhteista, sekä heidän palveluntarpeistaan. (Katisko 2014, 2.) Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tutkimushanketta täydentävää tietoa maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuudesta ammattilaisten näkökulmien kautta.

Raportissa kuvataan tutkimuksen viittekehystä, toteutusta, tutkimustuloksia, johtopäätöksiä ja pohdintaa. Ensimmäisessä kappaleessa avaan tutkimuksen lähtökohtia, tarkoitusta ja tavoitteita. Raportin toisessa kappaleessa, Asunnottomuus murroksessa, käyn läpi tutkimuksen keskeisiä käsitteitä, tarkastelen asunnottomuusilmiön taustaa ja Helsingin kaupungin kohderyhmälle tarjoamia palveluita. Tutkimuksen toteuttaminen kappaleessa esittelen tutkimuskysymykset ja kerron käytetyistä tutkimusmenetelmistä, tutkimusprosessin etenemisestä sekä aineiston analyysistä. Tutkimuksen tuloksista voi lukea luvuista 4–7, tulokset esitetään tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Jokaisen tulosluvun päättää yhteenvetokappale, joka sisältää keskeiset tulokset ja teeman kokoavan taulukon. Kahdeksannessa luvussa suhteutan tulokset aiempiin tutkimustuloksiin ja tarkastelen ilmiötä asunnottomuuden ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Viimeisessä kappaleessa pohdin tutkimustulosten yhteyttä KatuMetro-tutkimushankkeeseen ja esitän jatkotutkimusehdotuksia. Lisäksi käsittelen tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä sekä ammatillista kasvuani opinnäytetyöprosessin aikana.

2 ASUNNOTTOMUUS MURROKSESSA

2.1 Asunnottomuus haastaa maahanmuuttajien hyvinvoinnin

Maasta toiseen muuttavista ihmisistä käytetään lukuisia ilmauksia: ulkomaalainen, vieraskielinen, maahanmuuttaja, maahanmuuttajataustainen ja niin edelleen. Käsitteillä on pyritty kuvaamaan maasta toiseen muuttavia ihmisiä tavalla, joka kuvaisi ilmiötä mahdollisimman kattavasti. Nähtävissä on myös ollut pyrkimys luoda käsitteitä, jotka eivät olisi leimaavia tai loukkaavia. Maahanmuutto ja asunnottomuus ovat teemoja, jotka vaativat sensitiivistä lähestymistapaa.

Yleisesti käytössä olevaa termiä maahanmuuttaja käytetään Maahanmuuttoviraston (2014) mukaan kaikista maasta toiseen muuttavista henkilöistä. Ulkomaalainen taas määritellään henkilöksi, joka ei ole Suomen kansalainen. Laissa kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomessa oleskelevaa henkilöä, jolle on myönnetty pidempiaikainen oleskelulupa tai hänen oleskelunsa on rekisteröity tai hänelle on myönnetty oleskelukortti.

Tilastokeskus on käyttänyt vuodesta 2012 syntyperään pohjautuvaa luokitusta, jossa väestö jaetaan suomalaiseen ja ulkomaiseen syntyperään. Luokituksen mukaan ne henkilöt, joiden vanhemmista vähintään toinen on syntynyt Suomessa, ovat suomalaista syntyperää. Ulkomaista syntyperää edustavat henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Määrittely auttaa erittelemään ensimmäisen ja toisen polven ulkomaalaistaustaiset henkilöt. (Helminen & Pietiläinen 2014.)

Käsitteillä ulkomaalaistaustainen, maahanmuuttajataustainen tai toisen polven maahanmuuttaja tarkoitetaan Suomeen ulkomailta muuttaneiden henkilöiden lapsia, jotka ovat syntyneet Suomessa. Toisen polven maahanmuuttajat ovat iältään nuoria ja heitä on Suomessa varsin vähän. (Rapo 2011.)

Käytän raportissa käsitettä maahanmuuttajataustainen, jolla viitataan ulkomaista syntyperää oleviin henkilöihin, sekä Suomessa syntyneisiin henkilöihin, joiden vanhemmat ovat

syntyneet ulkomailla. Käsitteen avulla pyrin kuvaamaan asiakkaiden kirjoa, jota asunnottomia kohtaava henkilökunta tapaa työssään.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuuden määrittelen piiloasunnottomuudeksi. ARA:n (2014, 2–3) mukaan suurin asunnottomien ryhmä koostuu tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luon asuvista. Katiskon (2013, 114) tutkimuksesta ilmenee piiloasunnottomuuden olevan erityisesti maahanmuuttajataustaisen väestön asunnottomuuden muoto. Piiloasunnottomuus on vaikeasti tunnistettavissa, sillä kaikkia tilapäisesti eri paikoissa asuvia ihmisiä ei ole mahdollista tilastoida.

Yleiseurooppalaisessa ETHOS -asunnottomuusluokituksessa käsite piiloasunnottomuus vastaa elämistä asunnottomuusuhan alla. Eurooppalaisen asunnottomuuden kattojärjestö FEANTSAN (2011) ETHOS -luokittelun perusteella asunnottomuus voidaan jakaa neljään perusmuotoon: katuasunnottomuuteen, asunnottomuuteen, asunnottomuusuhan alaisuuteen ja puutteellisiin asumisolosuhteisiin. Tarkemmin määriteltynä asunnottomuusuhan alaisia ovat epävarmoissa olosuhteissa elävät, esimerkiksi sukulaisten tai tuttavien luona tilapäisesti asuvat henkilöt.

Piiloasunnottomuuden yhteydessä on tarpeen tarkastella myös kodittomuutta, joka on pääasiallinen käsite puhuttaessa asunnottomuudesta kansainvälisissä yhteyksissä. Eurooppalaisen asunnottomuuden kattojärjestön tutkija Edgar (2009, 15) määrittelee kokemuksen kodista jakautuvan kolmeen eri ulottuvuuteen: fyysiseen, sosiaaliseen ja lailliseen. Fyysinen ulottuvuus käsittää yksilön tai perheen tarpeisiin nähden riittävän asunnon tai asumiseen soveltuvan tilan. Sosiaalinen ulottuvuus pitää sisällään asukkaiden oikeuden yksityisyyteen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. Laillinen ulottuvuus puolestaan kattaa asunnon käyttöoikeuden, turvaton asumisen sekä laillisen oikeuden asuintilaan. Kodittomuus ei ole vain katon puuttumista pään päältä, vaan moniulotteista turvattomuutta, joka on esteenä hyvälle elämälle.

Hyvinvointi on aina subjektiivinen kokemus, mutta yhteiskunnassa on määritetty objektiivisiksi ihmisen perushyvinvointia koskeviksi normeiksi asuminen, raha, kuluttaminen, työ, koulutus, fyysinen ja psyykinen terveys, sosiaaliset suhteet, sekä sisäinen elämänhallinta (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 67). Näistä hyvinvoinnin normeista asuminen on erityisen tärkeä, sillä asunnottomuus voi vaikuttaa kielteis-

ti tai jopa estää muiden perushyvinvointia edistävien asioiden toteutumista. Toinen kokonaisvaltaista pahoinvointia aiheuttava tekijä on psyykkisen terveyden järkkäminen.

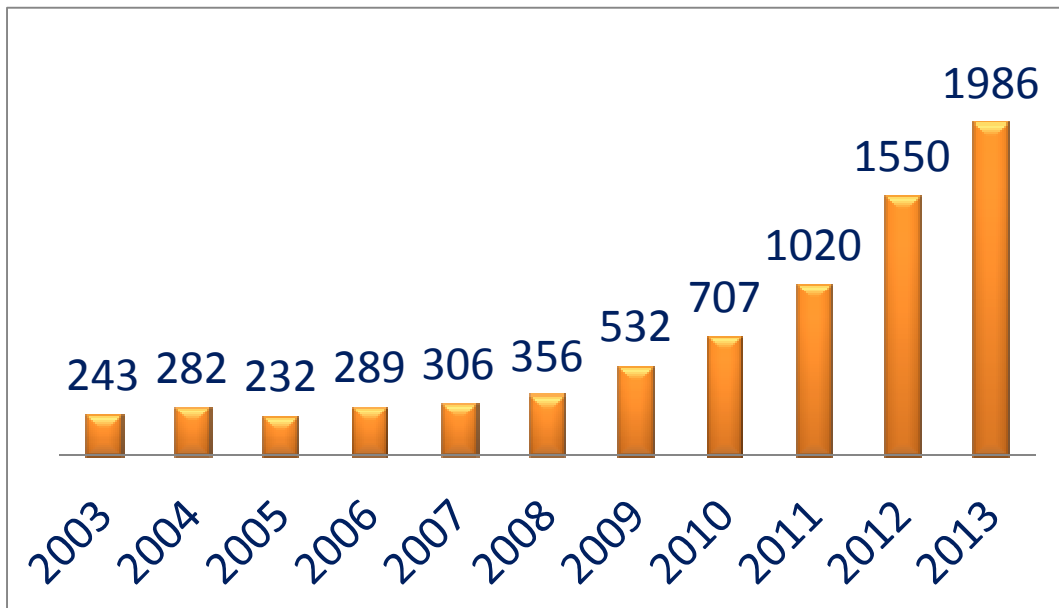
Asunnottomuuden, traumakokemusten, mielenterveysongelmien ja sosiaalisten haittojen välillä on todettu olevan yhteys (O'Donnell, Varker, Cash, Armstrong, Di Censo, Zanatta, Murnane, Brophy & Phelps 2014, 62). Erityisesti nuoret ovat maahanmuuttajien keskuudesta alttiita mielenterveyden ongelmille, kuten traumaperäisille oireille tai masennukselle (Schubert 2013, 70). Hoitamattomat psyykkiset häiriöt haastavat kotoutumisen vaikeuttaen kielen oppimista, työllistymistä ja verkostoitumista uudessa maassa. Lisäksi mielenterveyden ongelmat vaikeuttavat sosiaalista kanssakäyntiä ja aiheuttavat haittoja perhe-elämässä sekä lähiyhteisössä. (Halla 2007.)

2.2 Maahanmuuttajien asunnottomuus kasvussa

ARA:n selvityksen *Asunnottomat 2013* mukaan vuoden lopussa Suomessa oli 7500 yksinäistä asunnotonta, joista suurin osa, 4100, eli Helsingissä. Näistä yksinäisistä Helsingiläisistä asunnottomista 1100 oli alle 25-vuotiaita. Maahanmuuttajia yksinäisistä asunnottomista tilastoitiin vuonna 2013 olevan 1986 henkilöä, joista pitkäaikaisasunnottomia oli 648. (ARA 2014, 2–3.)

Yksinelävien asunnottomien maahanmuuttajien määrä korreloi Suomen suurimpien maahanmuuttajaryhmien kanssa. Eniten asunnottomuutta ilmenee siis somalialaisten, virolaisten ja venäläisten keskuudessa. Myös irakilaisien, iranilaisten, nigerialaisten, marokkolaisten ja thaimaalaisten asunnottomien määrä on muita suurempi. Suurin osa maahanmuuttajataustaisista asunnottomista on 18–29-vuotiaita nuoria, joista miehiä on 86 prosenttia ja naisia 14 prosenttia. (Katisko 2013, 122–123.)

Maahanmuuttajien asunnottomuuden kasvu on ollut nopeaa: vuonna 2003 osuus oli vielä alhaisella tasolla, mutta vuoden 2007 jälkeen määrä lähti nousuun. Vuonna 2011 asunnottomien maahanmuuttajien kokonaismäärä ylitti 1000 henkilön rajan ja vuonna 2013 jo 2000 rajan. Kaikkien maahanmuuttajataustaisten asunnottomien määrä nousi edellisvuodesta 28,1 prosenttia, kun koko maan tasolla asunnottomuus väheni 4,5 prosenttia. Alueellisesti nousu on ollut suurinta Helsingissä. (ARA 2014, 4.)

KAAVIO 1. Yksinäiset asunnottomat maahanmuuttajat vuosina 2003–2013

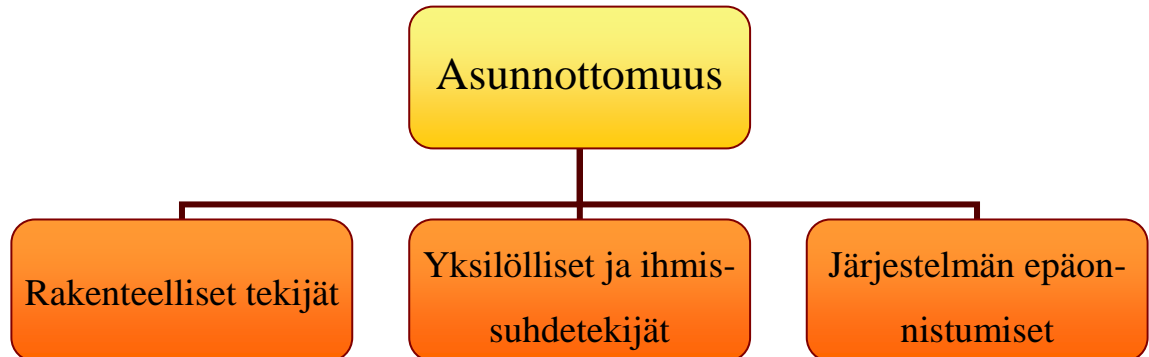
Kaaviosta on nähtävissä yksinäisten asunnottomien maahanmuuttajien määrän kasvu moninkertaiseksi Suomessa kymmenen aikana. Tilastokeskuksen julkaisusta ei ilmene asunnottomien maahanmuuttajien vuosittaista määrää Helsingissä, mutta asunnottomien kokonaismäärästä voidaan päätellä asunnottomuuden olevan erityisesti Helsingin ongelma. Tietojen perusteella tutkimuksen kohdealueeksi valikoitui Helsinki ja tarkastelun kohteeksi rajautui 18–29-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuus.

2.3 Nuorten asunnottomuutta selittävät tekijät

Nuoruus on erityinen elämänvaihe, jonka aikana yksilö siirtyy lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruusiän aikana tapahtuu kognitiivista, psykologista sekä sosiaalista kehitystä. Nuoruuden kehitystapahtumien onnistunut läpikäynti on tärkeää persoonallisuuden kehittymisen ja itsenäistymisen kannalta. Vaikka yksilö olisi kokenut kehityksellisiä ongelmia tai traumaattisia tapahtumia, mahdollistaa nuoruuden kognitiivinen ja emotionaalinen kehittyminen näiden käsittelemiseen. Nuoruuden kehityshäiriöt ilmenevät kehityksen pysähtymisenä, ristiriitoina lähiympäristön kanssa, opiskeluvaikeuksina, mielenkiinnon menettämisenä, vetäytymisenä tai voimakkaana kuohuntana. (Marttunen & Kaltiala-Heino 2014, 646–647.) Tavanomaisten nuoruuteen kuuluvien kehitystehtävien lisäksi maahan muuttanut nuori painii kotoutumisen haasteiden kanssa.

Asettuminen uuteen maahan on raskasta; maahanmuuttaja joutuu jättämään jälkeensä perheenjäseniä, ystäviä, tuttavien, kotinsa ja tutun ympäristön. Eläminen uudessa vierassa kulttuurissa synnyttää suurta stressiä, kun tutut tavat, toimintamallit ja elämänarvot eivät päde uudessa ympäristössä. (Schubert 2013, 63.) Kotoutuminen tapahtuu jokaisella omaan yksilölliseen tahtiinsa. Perheiden sisällä eritahtiset kotoutumisprosessit saattavat aiheuttaa konflikteja perheenjäsenten välillä. (Anis 2013, 159.)

Maahanmuuttajataustaisella nuorella on suurentunut riski päätyä asunnottomaksi nuoruuteen liittyvän kuohunnan ja maahanmuutosta johtuvien stressitekijöiden seurauksena. Gaetz (2014, 10) esittää nuorten asunnottomuutta selittävien tekijät ovat hyvin monimuotoisia. Asunnottomuuteen ei ole vain yhtä polkua vaan se on usein monimutkaisen prosessin lopputulos. Asunnottomuuteen johtaneita tekijöitä ovat voineet olla toistuvat yhteentörmäykset perheessä ja yhteiskunnassa sekä useat, joskus lyhyehköt, kotoa lähtemiset. Nuorten asunnottomuuden avaintekijöitä ovat yksilölliset ja suhteisiin liittyvät tekijät, rakenteelliset tekijät sekä järjestelmän epäonnistumiset.

KUVIO 1. Nuorten asunnottomuuden avaintekijät

Myös muissa tutkimuksissa on vahvistettu rakenteellisten, palvelujärjestelmän, sekä yksilöllisten ja suhteisiin liittyvien tekijöiden olevan keskeisiä syitä asunnottomaksi joutumisen prosessissa. Edgarin (2009, 6–8) mukaan rakenteellisia tekijöitä ovat talous, maahanmuutto ja asuntomarkkinat. Järjestelmän ongelmiin lukeutuvat julkisten palvelujen saatavuus, yhteistyön puute eri toimijoiden välillä ja järjestelmän käytännöt, kuten poiskäännyttäminen. Yksilökohtaisia riskitekijöitä ovat vamma tai pitkäaikaissairaus, haasteet kouluttautumisessa, riippuvuudet, nuoruus tai korkea ikä, maahanmuutto ja status maassa. Ihmissuhteiden osalta vaikuttavia tekijöitä ovat yksin eläminen, läheisen

kuolema, ero, sekä kaltoinkohtelun kokemukset. Asunnottomuus ei kuitenkaan johdu yksinään taustatekijöistä. Asunnottomuusjakson laukaisevia tekijöitä on todettu olevan velat, häätö, vankilasta vapautuminen, laitosasumisen päättyminen, muuttaminen pois kotoa nuorena, kotiväkivalta, yksin asuminen, sairausjakso, tuen pettäminen sekä päih-teiden väärinkäyttö.

Kotimaisessa tutkimuksessa todettiin avioeron, muun perhekriisin, kielitaidon tai tiedon puutteen ja mielenterveysongelmien olevan suurimmat syyt ja olosuhteet, jotka johtavat maahanmuuttajataustaisten yksinelävien asunnottomuuteen. Muulla perhekriisillä tarkoitettiin erityisesti nuorten välien rikkoutumista perheen tai sukulaisten kanssa. Nuorilla on myös epäonnistuneita itsenäistymisyrittäjiä, joiden jälkeen he päätyvät majoittamaan kavereiden nurkissa. Monet pakolaiset ja turvapaikanhakijat hakeutuvat pääkaupunkiseudulle koulutuksen ja työn toivossa sekä ollakseen lähempänä omaa etnistä ryhmäänsä. Pääkaupunkiseudun mahdollisuudet tarjota kohtuuhintaisia asuntoja ovat kuitenkin huonot ja työttömyys johtaa usein yksin elävien asunnottomuuteen. (Katisko 2013, 122–123.)

2.4 Helsingin kaupungin toimet asunnottomuuden vähentämiseksi

Aiemmista tutkimuksista ja tilastoista ilmenee maahan muuttaneiden henkilöiden asunnottomuuden lisääntyminen ja nuorten suurentunut riski päätyä asunnottomaksi niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Tutkimukset osoittavat useita tekijöitä ongelman taustalla. Asunnottomuus on monimutkainen ilmiö, jonka ennaltaehkäisy vaatii monenlaisia toimia.

Helsinki on huomionnut maahanmuuttajataustaisen väestön kasvun strategiaohjelmassaan. Ohjelman yhtenä tavoitteena on Kansainvälinen Helsinki - Maahanmuuttajat aktiivisina kaupunkilaisina. Toinen tavoite on helsinkiläisten hyvinvoinnin ja terveyden paraneminen. Helsinkiläiset nähdään monenlaisina ja yhdenvertaisina, eri väestöryhmien kielen ja kulttuurin säilyttämistä tuetaan. Kansainvälinen Helsinki kokonaisuuden pyrkimyksenä on pienentää maahanmuuttajien työttömyyttä, lisätä osallisuutta ja vähentää maahanmuuttajanuorten syrjäytymistä. (Helsingin kaupunki 2013, 3, 6.)

Strategiaan on kirjattu asumiseen liittyvien toimenpiteiden tavoitteeksi tarjota erilaisiin elämäntilanteisiin soveltuvia, kohtuuhintaisia ja laadukkaita asumisvaihtoehtoja. 20 prosenttia vuosittaisesta asuntotuotannosta tuotetaan valtion tukemana ja 40 prosenttia Hitas, asumisoikeus-, osaomistus-, nuoriso- ja opiskelija-asuntoina. (Helsingin kaupunki 2013, 22.)

Asunnottomuuden vähentämiseksi on laadittu eri virastojen yhteinen suunnitelma. Asumiskuntoutusohjelmia vahvistetaan psykiatria- ja päihdepalveluissa ja pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa jatketaan. Nuorten asunnottomuuden ehkäisemiseen kiinnitetään erityistä huomiota. (Helsingin kaupunki 2013, 23.)

Kaupunki on tehnyt monenlaisia toimia asunnottomuuden kitkemiseksi ja palveluntarjontaa on runsasta. Tällä hetkellä asunnottoman on mahdollista saada kaupungin puolesta neuvonta-, ohjaus- ja arviointipalveluja, sekä asumispalveluja. Helsingin kaupungin (2014 A) strategiaohjelman mukaisesti maahanmuuttajille pyritään tarjoamaan palveluita asiakaslähtöisesti ja yhdenvertaisesti. Palvelut ovat kaikille kuntalaisille yhteisiä lukuun ottamatta maahanmuuttajien erityistarpeisiin suunnattuja palveluja, kuten kotoutumisen alkuvaiheen neuvontaa.

Maahanmuuttoyksikkö tarjoaa kotoutumista tukevia sosiaalipalveluja, ohjaa kotoutumisessa ja neuvoo kotoutumiseen liittyvissä kysymyksissä. Palvelu on kohdennettu helsinkiläisille pakolaisille ja heihin rinnastettaville henkilöille, jotka ovat saaneet oleskeluvan tai tulleet Suomeen perheen yhdistämisen kautta. Oleskeluajan ylittäessä kaksi vuotta, siirtyy asiakkuus saattaen henkilön omalle sosiaaliasemalle. Ohjausta ja neuvontaa yksikkö tarjoaa kaikille maahanmuuttajille. (Helsingin kaupunki 2014 B.)

Asumisneuvonta on asunnottomuutta ennaltaehkäisevää toimintaa. Asumisneuvojat auttavat asumiseen liittyvissä haasteissa ja pyrkivät vaikuttamaan sosiaalisiin ongelmiin. Neuvontaa on saatavilla sosiaaliasemien ja kaupungin kiinteistöyhtiöiden tiloissa. (Helsingin kaupunki 2014 C.)

Asumisen tuki eli AsTu vastaa asumispalvelujen järjestämisestä yksinäisille täysikäisille asunnottomille. Asumisen tuen palveluihin kuuluvat sijoitus- ja arviointityö, tuetun asumisen sosiaalipalvelut ja Hietaniemenkadun palvelukeskus. Toimeentulotukea

ja sosiaalityön palveluja asunnoton voi hakea sen alueen sosiaalityön ja -ohjauksen palvelupisteestä, jossa hän on jäänyt asunnottomaksi. (Helsingin kaupunki 2014 D.)

Helsingissä tehdään myös etsivää työtä ulkona asuvien parissa. Työntekijät ottavat vastaan ilmoituksia ulkona asuvista henkilöistä. Asunnottomat pyritään tavoittamaan paikan päältä ja heitä tuetaan hakeutumaan palveluihin ja hoitamaan asioitaan. (Helsingin kaupunki 2014 E.)

Helsingin asumispalvelut ylläpitävät tuettua asumista ja voimakkaamman tuen tukikoteja. Tuettu asuminen on vuokrasopimukseen perustuvaa palvelua yli 18-vuotiaille yksinäisille asunnottomille tai asunnottomuusuhan alaisille henkilöille. Helsingin tuetun asumisen yksiköjä ovat Toukolakoti, Vanhan Viertotien asumisyksikkö, Roihuvuoren tukiasunnot, Pääskylänkadun tukiasunnot ja Vilppulantien tukiasunnot. Roihuvuoren tukiasunnot on keskittynyt tukemaan erityisesti päihteistä kuntoutuvia nuoria. (Helsingin kaupunki 2014 F.)

Niille asiakkaille, jotka eivät päihteiden käytön tai muun syyn vuoksi kykene asumaan itsenäisesti tai solutukiasunnossa, on tarjolla tukikoteja. Helsingissä on yhdeksän tukikotia ympäri kaupunkia. Tukikodit järjestävät asiakkaille asumis- ja tukipalveluja. Osa tukikodeista tukee asukkaita mielenterveys- tai päihdeongelmissa, osa on suunnattu vain miehille tai naisille ja osa eläkeläisille. Kulosaaren tukikoti vastaa erityisesti asunnottomien nuorten arkielämän tukemisesta. Asiakkailta on mahdollisuus saada tukea kotoutumiseen, kuntoutumiseen, elämänhallintaa, kouluttautumiseen ja työssä käymiseen. (Helsingin kaupunki 2014 G.)

Hietaniemenkadun palvelukeskus järjestää heikoimmassa asemassa oleville asunnottomille tilapäismajoitusta, sosiaali- ja terveystalvakuja, sekä ruoka- ja hygieniapalveluja. Palvelukeskuksessa on mahdollista ruokailla edullisesti, peseytyä ja tavata eri alojen ammattilaisia, kuten sairaanhoitajaa tai sosiaalityöntekijää. (Helsingin kaupunki 2014 H.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuskohteena työntekijöiden näkemykset

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa maahan muuttaneiden nuorten kanssa työskentelevien henkilöiden näkemyksistä koskien maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuutta ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyn mahdollisuuksia. Tutkimuksen tavoitteena on tarjota yhteistyötahoille ja maahan muuttaneiden nuorten kanssa työskenteleville tietoa, jonka avulla voidaan auttaa asunnottomaksi joutuneita ja kehittää asunnottomuutta ennaltaehkäiseviä palveluita.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Miten maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuus näyttäytyy työntekijöiden arjessa?
- 2) Minkälaisia maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnon löytämiseen liittyviä haasteita työntekijät ovat havainneet päivittäisessä työssään?
- 3) Mitkä tekijät ovat työntekijöiden kokemuksen mukaan auttaneet maahanmuuttajataustaisia nuoria asunnon saamisessa?
- 4) Miten palvelujärjestelmää tulisi työntekijöiden näkemyksen mukaan kehittää, jotta maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuutta ja joutumista huonoihin asuinolosuhteisiin voitaisiin ennaltaehkäistä?

3.2 Fokusryhmähaastattelut Helsingin sosiaalitoimessa

Tutkimusaineisto koostuu Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimen työntekijöiden fokusryhmähaastatteluista. Valitsin tarkastelun kohteeksi työntekijät, koska Katu-metro-osatutkimushanke keskittyi nuorten kokemukseen ja opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda tutkimukseen toinen näkökulma. Fokusryhmähaastattelu valittiin aineistonkeruumenetelmäksi, jotta saatiin aikaan keskusteleva ja ideointiin innostava ilmapiiri. Tämä oli tärkeää erityisesti neljännen tutkimuskysymyksen kannalta, joka koskee asunnottomuuden ennaltaehkäisyä.

Liamputtongin (2011, 3–4, 88) mukaan fokusryhmähaastattelu on vuorovaikutukseen kannustava aineistonkeruumenetelmä, joka poikkeaa hieman tavanomaisesta ryhmähaastattelusta epämuodollisen ja keskusteleavan luonteensa vuoksi. Menetelmä tarjoaa mahdollisuuden kuvata ja ymmärtää ryhmän tuottamia merkityksiä ja tulkintoja aiheesta, sekä lisätä aiheeseen liittyvää ymmärrystä osanottajien näkökulmasta. Fokusryhmähaastattelu paljastaa yksilöhaastattelua paremmin osallistujien kokemuksia ja näkökulmia, jotka eivät olisi muutoin selvitettävissä.

Ryhmähaastattelun käyttö aineistonkeruumenetelmänä tulee kyseeseen myös silloin, kun tavoitteena on saavuttaa uutta ymmärrystä ja oivalluksia tai uusia ideoita. Ryhmähaastattelu on menetelmänä tehokas, sillä se mahdollistaa usean ihmisen haastattelemisen yhdellä kertaa. Lisäksi se voi edistää erilaisten mielipiteiden esilletuontia. Ryhmän jäsenillä tulisi olla jokin yhdistävä tekijä, joka mahdollistaa kysymysten ja käsitteiden ymmärtämisen, sekä keskustelun sujumisen. (Eskola & Suoranta 2008, 96–97.)

Fokusryhmähaastattelua varten kootaan taustaltaan yhtenäinen 4–8 hengen ryhmä keskustelemaan ennalta valituista aihealueista. Ryhmän osanottajat valitaan tutkimuskysymyksistä lähtevän tiedontarpeen perusteella. (Liamputtong 2011, 5.) Haastateltavat valittiin yhteyshenkilön avustuksella, jolla oli tietoa missä palveluissa asunnottomat maahanmuuttajataustaiset nuoret asioivat. Tuomen ja Sarajärven (2009, 91) mukaan tutkittaessa ihmisiä on olennaista, että tutkittavat tietävät paljon kohdeilmioista tai heillä on siitä henkilökohtaista kokemusta. Osallistujat tulee valita tarkoituksenmukaisesti ja harakitusti.

Valitut työntekijät ovat sosiaalialan ammattilaisia, jotka kohtaavat työssään maahanmuuttajataustaisia asunnottomia nuoria. Tutkimuksen suorittamiseksi haettiin tutkimuslupa sosiaali- ja terveysvirastolta. Tutkimuksen neljä kohdeyksikköä edustavat perhe- ja sosiaalipalvelut -osaston nuorten palveluita ja aikuissosiaalityötä, sekä terveys- ja päihdepalvelujen -osaston psykiatria- ja päihdepalveluja. Yksiköiltä pyydettiin alustava puolto tutkimuksen suorittamiseen.

Tutkimuslupa myönnettiin syyskuussa 2014, jonka jälkeen alustavan myönteisen vastauksen antaneiden toimipisteiden esimiehille lähetettiin saatekirje sähköpostilla (LIITE1). Esimiehiä pyydettiin tiedustelemaan työntekijöiden halukkuutta osallistua tutkimukseen

ja keskustelemaan yksikössä haastattelun ajankohdasta ja paikasta. Haastattelujen ajankohdat sovittiin marras- ja joulukuulle 2014. Saatekirje ja fokusryhmähaastattelun runko (LIITE2) lähetettiin osallistumisensa vahvistaneille työntekijöille ennen haastattelujankohtaa. Haastattelurunko on luotu tutkimuskysymyksien pohjalta. Rungon tehtävänä oli rajata keskustelun sisältöä ja rytmittää haastattelun kulkua.

Haastattelut toteutettiin yksiköiden ehdottamissa paikoissa, heille parhaiten soveltuvana ajankohtana. Yhden fokusryhmähaastattelun osanottajamääräksi oli toivottu neljästä kahdeksaan henkilöä, mutta määrä vaihteli kahden ja yhdentoista välillä. Vaihtelu johtui yksiköiden rakenteista sekä työntekijöiden halukkuudesta ja mahdollisuuksista osallistua tutkimukseen. Yhteensä neljään fokusryhmään osallistui 25 työntekijää. Osanottajissa oli sekä naisia että miehiä.

3.3 Haastatteluista aineistoksi

Haastattelutilaisuudet aloitettiin esittäytymisillä, jonka jälkeen kerroin tutkimuksen lähtökohdista, tutkimusmenetelmistä ja äänittämisestä. Haastateltavien käydessä keskustelua, otin aikaa ja ohjasin siirtymisen seuraavaan teemaan käytettävissä olevan ajan mukaisesti. Pyrin olemaan sivusta seuraajana, osallistumatta aktiivisesti keskusteluihin. Tarvittaessa esitin tarkentavia kysymyksiä. Kolmessa haastattelussa, joissa oli enemmän osanottajia, toimi yhteistyökumppani tutkimusavustajana tarkkaillen keskustelun kulkua ja tehden muistiinpanoja.

Haastattelut olivat kestoaltaan 50–90 minuuttia. Jotkut yksiköt olivat varanneet haastattelua varten tietyn ajankohdan, mikä vaikutti ajankäyttöön ja keskustelun kulkuun. Keskusteluajan ollessa rajattu, pidin huolta että kaikista aiheista ehditään keskustelemaan riittävästi. Osassa ryhmähaastatteluista ei ollut sovittu päättämisaikajankohtaa, jolloin keskustelu oli vapaampaa ja soljuu teemasta toiseen. Aihe herätti runsaasti keskustelua, eikä työntekijöitä tarvinnut houkutella mukaan. Haastattelujen ilmapiiri oli avoin ja osallistujat saattoivat ilmaista eriäviä mielipiteitä keskusteltavasti asiasta.

Äänitemateriaalia kertyi yhteensä 4 tuntia 40 minuuttia, joiden pohjalta syntyi 59 sivua litteroitua tekstiä. Tutkimuksen kiinnostuksen kohteen ollessa keskustelujen sisällössä,

suoritin aineiston litteroinnin kirjaamalla puhutun sanatarkasti, ilman erityismerkintöjä. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan litteroinnin tarkkuus riippuu kielen merkityksestä tutkimuksessa ja käytettävästä analyysimenetelmästä. Litterointia ei ole tarpeen suorittaa erityismerkkejä käyttäen kun analyysin kohteena ei ole hienovarainen vuorovaikutus ja kielenkäyttö.

Kuuntelin ensin äänitteitä pienissä osissa kirjoittaen kuulemani tekstinkäsittelyohjelmalla. Lopuksi kuuntelin äänitteet pidempinä pätkinä lisäten puuttuvat sanat ja korjaten virheet tekstissä. Litteroinnin yhteydessä merkitsin haastattelut ja puhujat tunnustiedoin sekä juoksevin numeroin seuraavasti: fokusryhmähaastattelu 1 = R1, ensimmäisenä puhuva haastateltava = H1. Täten neljännen haastattelun viides puhuja on merkitty aineistoon tunnisteella R4H5.

Aineistoa litteroitaessa puhujien erottaminen toisistaan oli haastavaa kahden haastattelun osalta, joissa oli runsaasti osanottajia. Erottaakseni puhujat toisistaan hyödynsin mediasoittimen ominaisuutta luoda nimettyjä äänikirjanmerkkejä. Tämä mahdollisti ääninäytteiden vertailun ja varmistumisen siitä kuka oli äänessä. Työtä helpotti myös kahden nauhurin käyttö; haastateltavien istuessa pitkän pöydän ääressä oli nauhurit asetettu pöydän molempiin päihin kuuluvuuden varmistamiseksi.

3.4 Teemoittelu aineiston analyysimenetelmänä

Valitsin analyysimenetelmäksi teemoittelun, koska tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää käytännön työn ja sen kehittämisen tukena. Eskolan & Suorannan (2008, 178) mukaan teemoittelu soveltuu käytännöllisten ongelmien ratkaisemiseen, jolloin aineistosta saadaan poimittua tutkimusongelmaan vastaavaa tietoa.

Teemoiteltaessa aineistoa tekstistä muodostetaan tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä aihealueita. Teemahaastattelurunkoa voidaan myös käyttää apuna aihealueiden muodostamisessa. Aineisto järjestetään teemojen mukaan niin että tekstikappaleet, jotka kertovat samasta aiheesta siirretään kukin oman teemansa alle. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Teemahaastattelurunko on hyvä apuväline aineiston koodauksessa (Eskola & Suoranta 2008, 152). Koodaamalla pyritään selkeyttämään aineistoa ja kartoittamaan tutkimustehtävän ja -kysymysten kannalta olennaista sisältöä. Koodaaminen voi tapahtua esimerkiksi värien, numeroiden, kirjaimien, reunamerkintöjen, avainsanoja tai tiivistysten avulla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Koodasin tutkimusaineiston alustavasti teemahaastattelurungon pohjalta eri värein seuraavasti:

Sininen = Ilmiö työntekijöiden näkökulmasta

Magenta = Asunnon saamisen haasteet

Keltainen = Asunnon saamista edistäneet tekijät

Vihreä = Palvelujärjestelmän kehittämistarpeet.

Ryhmittelin koodatun tekstin omiin teematiedostoihinsa puheenvuoroittain, jolloin sama puheenvuoro saattoi esiintyä useassa eri tiedostossa. Puheenvuorolla tarkoitan tässä yhteydessä repliikkiä, joka alkaa siitä kun henkilö alkaa puhua ja päättyy kun hän lopettaa puhumisen tai toinen henkilö jatkaa. Tein tekstiin myös omia huomioitani, jotka erotin aineistosta tummennetulla tekstillä. Muistiinpanot sisälsivät ajatuksia, ideoita ja teoreettisia yhtymäkohtia.

Jatkoin analyysiä neljän erillisen teematiedoston tarkastelulla. Poimin tekstistä alateemoja aineistolähtöisesti. Tässä työvaiheessa luokitteluyksikköinä olivat puheenvuorojen sijasta sanat. Tällöin yksi puheenvuoro saattoi sisältää esimerkiksi alateemat ”ahtaasti asuminen” ja ”ristiriidat perheessä”. Kirjasin teemat tiedostoon reunamerkinnoin, kokosin samansisältöiset puheenvuorot yhteen ja muodostin jokaisesta väriteemasta erillisen teemakortiston.

Teemakortistoja oli tutkimuskysymysten mukaisesti teematiedostoihin pohjautuen myös neljä kappaletta. Kortistot sisälsivät luettelon kussakin aihekategoriassa esiintyneistä teemoista. Teemakortisto muutti muotoaan vielä raportin kirjoitusvaiheessa ja tulkintoja tehdessä. Kortistojen pohjalta muokkasin yhteenvetotaulukon kunkin teeman keskeisistä aihealueista. Taulukot on liitetty raportissa kunkin tulokappaleen loppuun Yhteenveto -otsikoiden alle.

Taulukoissa vasemmalla ovat tekstistä poimitut alateemat, joita yhdistelemällä olen luonut niille yläteemat. Työstin jokaiseen haastatteluteemaan liittyvän aineiston erikseen, minkä jälkeen tarkastelin niitä kokonaisuutena ja suoritin vertailua. Vertaillessani teemoista luomiani taulukoita havaitsin kaikissa teemoissa esiintyvän yksilöön, vuokranantajiin, työntekijöihin, järjestelmään, sekä yhteiskuntaan liittyviä aiheita. Tämän pohjalta loin yläteemoista edelleen muodostetut teema-alueet taulukon oikeaan laitaan.

Seuraavissa kappaleissa 4–7, esittelen tutkimustuloksia tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Tekstiin on sisällytetty sitaatteja kerronnan elävöittämiseksi ja esimerkiksi tekemistäni tulkinnoista. Sitaatteihin on tehty tunnistetietojen lisäksi muitakin merkintöjä. Hakasulkeisiin ([ ]) on kirjoitettu selittäviä sanoja lainauksen ymmärrettävyyden parantamiseksi. Kaksi pistettä (..) merkitsevät selkeää taukoa henkilön puheessa. Kolme pistettä (...) lainauksen alussa tarkoittavat sitaatin alkavan kesken puheenvuoron ja lopussa sitaatin päättyvän kesken puheenvuoron. Kolme viivaa (---) sitaatin keskellä kuvaavat lainauksesta poistettua epäolennaista tekstiä.

4 EPÄVAKAATA ASUMISTA JA ELÄMÄÄ ILMAN ASUNTOA

4.1 Nuorten kotoutumisen ja asumisen haasteet

Aineiston perusteella maahanmuuttajataustainen asunnoton nuori on useimmiten yksinäinen mies, tai nainen, jolla on lapsia. Moni asunnottomaksi joutuneista on kotoisin Afrikasta, josta he ovat saapuneet ensin vastaanottokeskuksiin muualle Suomeen ja myöhemmin muuttaneet Helsinkiin paremman elämän toivossa.

Yhteisöllisissä kulttuureissa kasvaneet nuoret kokevat yksinäisyyttä pienissä kunnissa ja hakeutuvat Helsinkiin ollakseen ihmisten parissa tai lähempänä perhettä ja tuttaviaan, jotka ovat muuttaneet maahan aiemmin. Nuoret uskovat suuren kaupungin tarjoavan heille paremman tulevaisuuden, mutta todellisuudessa mahdollisuudet asua ja elää Helsingissä ovat usein muita kuntia heikommat.

Jos ei mieti pelkästään vastaanottokeskusaikaa, vaan henkilö on saanut kuntapaikan johonkin toiseen kuntaan, siellä on ihan eri tavalla tarjota koulutuspaikkoja ja suomen kielen opiskelupaikkoja. Heillä on ihan eri mahdollisuudet kuin jos he tulee tänne. On se asunnottomuus ja opiskelupaikan löytäminen, täällä ei kuitenkaan oo suhteessa paljon tarjota suomen kielen opiskelupaikkoja kuin muualla päin Suomea. (...) (R4H3)

Mutta asiakkaalla on ihan toisenlainen ajatus. Silloin kun minä ensimmäistä kertaa tapaan asiakasta ja nimenomaan kun he muuttavat muista kunnista tänne niin heillä on päinvastainen kuva että täällä pääkaupunkiseudulla on mahdollista saada kursseja, mahdollista työllistyä. He sanovat: minä haluan mennä töihin, siellä missä minä olin, se on pieni ja metsässä ja yksinäistä. Ihan päinvastoin. (R4H7)

Jotkut nuorista ovat tulleet Suomeen yksin alaikäisinä turvapaikanhakijoina ja asuneet täysi-ikäistymiseen asti laitoksissa. Nämä nuoret elävät viranomaisverkoston tuen varassa, perheen ja tuttavien jäätyä lähtömaahan.

Ja meidän nuorimmat asiakkaat, jotka on muuttaneet muista kunnista, ovat aiemmin asuneet perheryhmäkodeissa jos he on tulleet alaikäisenä Suomeen. Siellä on ihan erilainen tuki kun se on koti ja siel on ne henkilöt. Ja sitten kun ne täyttää 18 ja on saanut sitten oleskeluluvan ja päättänyt muuttaa Helsinkiin niin aika omillaan on kyllä nuori, oli sitten mistä päin

maailmaa tahansa mut jos ei oo perhettä täällä eikä sosiaalista tukiverkosta, veljee, siskoo, äitii, isää, isovanhempia. (R4H4)

Niillä nuorilla, jotka ovat muuttaneet Suomeen perheensä kanssa tai syntyneet maassa, ongelmat ilmenevät usein täysi-ikäistymisen yhteydessä. Suurten perheiden asuminen ahtaasti kiristää perheenjäsenten välejä, mikä saattaa olla alkusysäys asunnottomuudelle. Nuori voi päätyä asunnottomaksi myös suuren itsenäistymisen tarpeen ja impulsiivisen käyttäytymisen seurauksena.

Ihan ensimmäisenä tuli mieleen täysikäistyneet maahanmuuttajanuoret, joilla on isot perheet, lapsia on paljon ja pienet asunnot ja kun täysi-ikäisyyden saavutettuaan asuminen loppuu joko omasta tahdosta tai vanhempien tahdosta. Juuri 18 vuotta täyttäneitä maahan muuttaneita nuoria on paljon asiakkuudessa. Siinä etsitään sitä ensimmäistä omaa asuntoa. (R1H1)

Nuoren kotoa lähtemisen tai häättämisen taustalla vaikuttavat monesti perheenjäsenten väliset ristiriidat. Työntekijät näkevät tilanteet kulttuurikonflikteina nuoren ja vanhempien välillä. Suomalaiseen kulttuuriin kasvaneen nuoren käsitys oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan voi poiketa vanhemman kulttuurisesta käsityksestä, jonka juuret ovat lähtömaassa.

Maahanmuuttajataustaiset nuoret perustavat varhain oman perheen, mikä asettaa omat haasteensa asumiselle ja elämiselle. Vakavat parisuhdeongelmat ajavat asunnottomaksi niin naisia kuin miehiä. Naiset lähtevät pois kodistaan tavallisesti väkivallan pelossa ja miehet eron seurauksena.

Yks ryhmä on ainakin syystä tai toisesta jonkun kriisin vuoksi eronnu, esim vaimo ja lapset jonkin on jostain syystä menneet turvakotiin tai muuhun kriisimajoitukseen ja sieltä pois pääsy on sit hankalaa. (...) (R4H6)

Erilaisten kriisien ohella elämänhallinnan vaikeudet ovat riskitekijöitä asunnottomaksi joutumiselle. Asunnottomuutta aiheuttavia ja ylläpitäviä tekijöitä ovat erityisesti työttömyys ja koulutuksen puute. Maahanmuuttajataustaisten nuorten lähtökohdat yhteiskunnassa pärjäämiseen ovat usein kantaväestön nuoria heikommat.

Nuorikin voi olla murroksessa, on vanhaa kotimaata, on uus kotimaa. Mietin tämmösii et mikä on vaikka ajatusmaailma koulusta, et käyt siellä, se ei

aina oo kivaa, mut et pääse minnekää, duuniin tai eteenpäin, jos et käy sitä koulua. En tiedä miten tää iskostuu ulkomaalasiin. Onks se niin selkee käsite kuin meidän nuorilla ja vaikka oliskin niin ei se tarkoita sitä että se toteutuu. Onhan meillä uudella maalla pelkästään 25 000-30 000 nuorta, jotka ei oo missään, ei töissä, ei koulussa, ne on himassa tai jossain. Tää on todella laaja käsite, joka saattaa purkautua asunnottomuutena jossain päässä. (R3H1)

Liiallinen päihteiden käyttö haittaa asumista ja asunnon pitämistä. Päihteiden käyttö on alueellista, joidenkin alueiden työntekijät kertoivat, ettei heidän asiakaskunnassaan ilmene lainkaan päihdeongelmaa kun taas esimerkiksi Itä-Helsingissä ongelma on huomattava. Päihteiden käyttöä ilmenee erityisesti nuorilla miehillä, tosin esimerkiksi islamin uskoon liittyvä alkoholikielto suojelee osaa nuorista riippuvuuksilta. Maahanmuuttajataustaisten nuorten päihteiden käyttö ei kuitenkaan rajoitu vain alkoholiin.

Sanotaan et pilven polttelu on varmaan hyvin yleistä ja jonkin verran varmaan myös alkoholi, erityisesti nuoret miehet. (R2H4)

Mut ehkä suhteessa kantaväestöön vähemmän, et jos aattelee sitä meidän muuta asiakaskuntaa, jotka on asunnottomina, niin siel on sellasii joista tietää että on menty vauhdikkaammin jo useampi vuosi. Tai sit on sellasta juhkakäyttöä, ettei välttämättä haittaa asumista ollenkaan. (R2H2)

Tää on varmasti aika keskittynyt ongelma et kyl mä uskon et täällä Itä-Helsingissä tää ongelma on viel potenssiin kymmenen verrattuna mihin tahansa muuhun alueeseen. (R2H4)

Sit on khat, jota jonkun verran pyörii tietyillä porukoilla ja se näyttäytyy myös ongelmana sit asumisessa. (R1H11)

Päihteiden käytöllä on yhteys nuorten psyykkiseen pahoinvointiin. Ulkomailla syntyneillä nuorilla saattaa olla kidutustaustaa tai muita traumaattisia kokemuksia ennen maahanmuuttoa tai sen aikana. Työntekijät näkevät nuorten päihteidenkäytön eräänlaisena selviytymiskeinona. Toisaalta nuoren vallitseva haastava elämäntilanne ja päämäärättömyys altistivat päihteiden käytölle.

Ja kyl varmaan se näköalattomuus, et mikä on tulevaisuus, mikä on lähitulevaisuus. Jos ei oo sitä tietä olemassa, välitavoitteita ja päätavoitteita ja semmoisia onnistumisia et tapahtuis hyviä asioita, sit on monesti ne päihteet. (R1H5)

Kuinka traumaattista on ollut se sieltä lähtö ja tänne tulo ja miten paljon se päihde on siihen sitten lääkkeenä. (R1H3)

Kriisityötä ei oo välttämättä edes ollut. (R1H5)

Et nuori pääsis puhumaan siitä kaikesta. (R1H3)

Nuorten mahdollisuudet traumaattisten asioiden purkuun ja käsittelyyn nähdään riittämättöminä. Vaikka mielenterveysongelmat voivat olla syynä asunnottomuuteen, on myös vastakkainen kehityskulku mahdollinen, jolloin asunnottomuus yhdessä muiden ongelmien kanssa voi johtaa mielenterveysongelmien puhkeamiseen ja nuoren päätymiseen psykiatrian palveluihin.

4.2 Vaikeudet toimia yhteiskunnassa

Yhteiskunnan tasolta tarkasteltuna asunnottomuus ilmenee monisyisenä ongelmana, johon liittyy suuri syrjäytymisen riski. Asunto on nuoren turvapaikka, josta käsin hän toteuttaa elämäänsä. Asunnon menettäminen voi käynnistää ketjun, joka johtaa syrjäytymiseen.

Siinä tapahtuu monesti monta ikävää asiaa siinä välillä. Ja asunnottomuuden jälkeen sitten vasta se syöksylasku alkaa kun menetetään se tukikohta, siinä on aika vaikee tai mahoton sitoutua sitten mihinkään koulunkäyntiin. (R3H2)

Maahanmuutto, kotoutuminen ja mahdolliset muut kriisit haastavat elämän Suomessa. Työntekijät pitävät nykyisiä kotoutumistoimenpiteitä riittämättöminä. Vaikeudet kotoutumisessa altistavat asunnottomuudelle ja asunnottomuus puolestaan estää kotoutumistoimien onnistumisen.

Ja kun mietitään tota alkuvaiheen kotoutumista, kolme vuotta, se on kuitenkin tosi lyhyt aika, menee nopeasti ohi, et jos puolet siitä menee taisteluun asunnottomuuden kanssa, niin on vaikea aloittaa suomenkielen kurssia tai muuta opiskelua koska sulla ei oo paikkaa mistä sä lähet opiskelemaan. (R4H3)

Kielitaito on keskeinen kyky yhteiskunnassa pärjäämiseksi. Asunnottomien nuorten vaikeudet saavuttaa riittävät tiedot ja taidot pärjätäkseen uudessa kotimaassaan estävät

oppimisen. Toisaalta pääkaupunkiseudun mahdollisuudet tarjota kielikoulutusta ovat heikot:

Se on ihan totta että joillain saattaa oikeesti mennä se kolme vuotta että ees pääsee kielikurssille, et ei se vaan toimi, kolme vuotta menee vaan odotteluun. (R1H5)

Keskeisimpiä asunnottomuudelle altistavia tekijöitä ovat maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän perheittensä tietämättömyys koskien Suomessa asumisen ja elämisen taitoja sekä osaamattomuus asioiden hoitamisessa. Tiedon puute ilmenee lukuisissa arjen tilanteissa, kuten vuokran maksussa, talon järjestyssääntöjen noudattamisessa tai asunnon käyttöön liittyvissä asioissa.

(...) Joskus tulee ilmi että asiakkaalla on ollut ihan oma asunto ja hän on lähtenyt useammaksi kuukaudeksi kotimaahansa ja palaa sitten tänne Suomeen ja se asunto onkin yllättäen sitten menetetty sinä aikana. On ehkä jättänyt asunnon jonkin toisen hoidettavaksi ja uskoo että se hoituu tai sitten on vaan jättänyt sen oman onnensa nojaan ja häätö on tavalla tai toisella tullut. En tiedä olisiko tässä jokin valistuksen paikka? (R3H2)

Tiedon puute aiheuttaa ongelmia myös erilaisissa muutostilanteissa, esimerkiksi suuret remontit tai opiskelun päätyminen saattavat johtaa asunnottomuuteen. Nuorella ei välttämättä ole ymmärrystä, mitä esimerkiksi putkiremontti tarkoittaa tai mitä toimenpiteitä se häneltä edellyttää. Samoin opiskelun muutostilanteet edellyttävät nuorelta tietoa ja taitoa toimia.

Meidän alueella on paljon Hoasin asuntoja ja siinä vaiheessa kun Hoasin vuokrasopimukset loppuu, niin nää maahanmuuttajanuoret on aika huonossa tilanteessa siinä vaiheessa, ovat joko valmistuneet tai koulu on jäänyt kesken muuten vaan, mut sieltä tippuu paljon asunnottomuusuhan alla olevia nuoria, perheitäkin, mutta enimmäkseen yksinäisiä. (R1H1)

Tietämättömyys ja osaamattomuus voivat aiheuttaa asukkaalle häädön. Asunnon menetyks voi johtua maksamatta jääneistä vuokrista, asumishäiriöistä tai vuokrasopimuksen rikkomisesta. Tosin aina häätö ei ole asukkaan syytä:

Ja naapurit saattaa olla sellasia että ne saattaa aiheuttaa häädön, et tulee naapureilta valituksia. Onko ne kaikki asianmukaisia ja aiheellisia on vähän kyseenalaista kans. (R4H8)

Tietämättömyys vaikuttaa myös yksilön pärjäämiseen taloudellisesti. Sosiaalitoimen varassa elävillä ei ole mahdollisuutta maksaa korkeita vuokria, mutta asiakas ei välttämättä käsitä mitä kohtuuvuokra tarkoittaa. Maahanmuuttajataustaiset nuoret päätyvät usein vuokraamaan kalliita asuntoja, mikä hankaloittaa toimeentuloa ja synnyttää vaikeuksien kierteen.

(...) Sitten jos he vuokraa tällasen ylikalliin asunnon, niin se tarkoittaa sitä että ylimenevä osa on pois heidän ruokaan ja vaatteisiin tarkoitetusta rahasta. Jotkut on vuokranneet 200 euroa ylikalliin asunnon, mikä tarkoittaa yksinasuvalla sitä, että hänen pitäis elää 280 koko kuukausi. Ensin on ollut ahdistus ja paine siitä ettei ole asuntoa ja sitten tulee se että miten mä selviän jokaisesta päivästä kun mulla ei oo rahaa. (R4H5)

Taloudelliset haasteet ja kyvyttömyys niiden hoitamiseen voivat johtaa velkaantumiseen. Työntekijät näkivät maahanmuuttajataustaisilla nuorilla olevan kuitenkin vähemmän velkoja suhteessa kantaväestöön. Toisaalta nuoret monesti piilottelevat taloudellisia vaikeuksia työntekijöiltä, minkä vuoksi ongelman laajuutta on vaikea arvioida.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten taloudelliset vaikeudet ja asuntojen kallis hintataso ovat osin seurausta pääkaupunkiseudun haastavasta asuntotilanteesta. Hakijoita on runsaasti suhteessa vapautuviin asuntoihin ja kilpailun seurauksena vuokrat ovat korkeita. Monet nuoret vuokraavat asuntoja epävirallisesti toisilleen ja alivuokralaissuhteet ovat yleisiä. Nuorten ahdinko houkuttelee yksityisiä vuokranantajia ja välitysfirmoja käyttämään tilannetta hyödykseen:

Osa välitysfirmoista sellasia, et tulee asiakkaitten kautta tieto et välitys-firma sanoo et okei, mä teen sulle vuokrasopimuksen, merkataan tähän tää kohtuuvuokra, mut sun pitää maksaa yli tämän sopimuksen, koko summa, et vuokra on vaikka 800 mut sä maksat sen erotuksen, vaikka 650–800 erotuksen kerralla käteen siellä ja he kirjoittaa sellaisen sopimuksen missä näkyy että vuokra on kohtuuvuokra. Ja tää on semmonen mitä kukaan ei valvo, asiakkaat pelkää kertoa siitä, koska he pelkäävät että menettävät sen asunnon jota ovat pitkään ettineet. Heillä on silleen pelko, et jäädäänkö me taas asunnottomaks. Näit on muutama tapahtunut ja sitä on oikeastaan varmaan aika vaikea valvoa. He halua sen toisaalta kertoo työntekijälle, koska he puntaroi ja mieltii et onkohan he tehneet jotain väärin tässä. (R4H3)

Hankalassa tilanteessa olevat nuoret pyrkivät hankkimaan asunnon hinnalla millä hyvänsä. Toisinaan he joutuvat myös yksityishenkilöiden hyväksikäytön kohteeksi. Viral-

listen asunnon välityskanavien sivussa toimii epävirallisia välittäjiä, jotka maksua vastaan etsivät ja vuokraavat asuntoja. Aina luvattua asuntoa ei järjestykään, vaan nuori joutuu huijatuksi ja menettää rahansa.

4.3 Asunnottomuuden näyttämöt

Asunnottomaksi joutuneen suurin huolenaihe on yösijan löytäminen. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuus ilmenee tyypillisesti piiloasunnottomuutena, majailemisena muiden nurkissa. Mikäli nuorella on luonnollista verkostoa, löytyy yösjä useimmiten sukulaisten, ystävien tai tuttavien kautta.

Perhekoot ovat heillä niin isoja. Toisaalta se sitten kannattelee, että monet majailee asunnottomina perheensä tai kavereidensa luona tai sisarustensa luona. Mitä ehkä valtaväestössä suomalaiset pitää vähän vieraanpana tyylinä. (R3H2)

Kaikilla nuorilla ole säännöllistä yösjää, vaan asunnottomuutta leimaa kiertely paikasta toiseen. Kiertely näyttäytyy oman tilan puuttumisena, mikä vaikeuttaa jokapäiväistä elämää. Yöpyminen tuttavan luona ei takaa ihmisarvoisia olosuhteita:

Voi olla joku kaveri jolla nukkuu yöt, mutta joutuu kiertää päivällä, varsinkin jos ei oo vielä kielikurssipaikkaa tai on ollu mut on pieni viive siinä seuraavan kohdalla, niin missä vietät päiväs? Ja sit joskus illalla kymppin aikaan meet jonnekin. (R4H4)

Nukat kaverin eteisen lattialla tai keittiön lattialla.. (R4H8)

Ja saunassa. (R4H6)

Nuoret, joiden luonnollinen tukiverkosto on riittämätön, hakeutuvat palveluihin kykijensä mukaan. Joitain nuoria on saapunut työntekijän luokse matkalaukku mukanaan. Harvat nuorista kuitenkin ovat reissaajia, joille kiertäminen olisi valinta. Toisinaan työntekijöillä on vaikeuksia tunnistaa milloin nuorelle tule kiireellisesti järjestää tilapäismajoitus ja milloin tällä on jokin muu paikka missä yöpyä.

Kysymys todellisesta asunnottomuudesta liittyy myös Poste restante -asumiseen, osoitteen siirtämiseen postilokeroon. Työntekijöiden näkemyksen mukaan kaikki Poste res-

tante -osoitteen omaavat nuoret eivät ole tosiasiallisesti asunnottomia, vaan pyrkivät itsenäistymään siirtämällä osoitteensa pois lapsuuden kodista ja nopeuttamaan asunnon hakua. Osoitteen siirron avulla on myös mahdollista saavuttaa taloudellista etua.

Mut kylhän jotkut on sanonut et kun minä täytän 18 niin minä laitan itteni.. Ei ole että vanhempi olis häättämässä pois, ei ole ahdasta, eikä mitään. Mut se on joku juttu nyt sitten et jos mä saisin sen oman, niin se on väylä yrittää saada nopeasti oma, mikä on sellanen luulokin. Tietysti porukka juttelee keskenänsä ja ehkä jotkut on onnistuneet saamaan ja sitten aattelee et miksen minäkin. Sit on muitakin syitä tietysti että iskee ittensä postilaitokseen. (R2H1)

Esimerkiks poste restante näyttäytyy sillain että toimeentulotukea saa enemmän, et se raha voi olla merkittävä siinä kohtaa. (R2H4)

Tuttavien luona majoilemisen ja kiertämisen lisäksi työntekijät kertoivat nuorista, jotka ovat viettäneet öitönsä ulkona. Katuasunnottomuutta esiintyy enemmän lämpimään vuodenaikaan, mutta toisinaan nuoret elävät ulkona kylminäkin kuukausina. Eläminen kadulla vaikeuttaa perustarpeiden täyttämistä ja on monella tapaa haitallista hyvinvoinnille. Taivasalle jääneiden mahdollisuudet löytää yöpymiseen soveltuva paikka ovat kapeat.

En tiedä tähän vuodenaikaan, mutta varsinkin kesäisin ihmiset on mulle sanoneet että he ovat nukkuneet puiston penkillä tai jossain autossa että tämmösiä kyllä jonkin verran on.. tai kävelee ympäri kaupunkia koko yön ja nukkuu päivällä.. Ja rappukäytävissä oon kuullu et ihmiset on nukkunu. (R4H5)

Työntekijät kertoivat ulkona yöpymisen olevan seurausta asumisvaihtoehtojen puutteesta. Hietaniemen palvelukeskus on tällä hetkellä ainoa vaihtoehto väliaikaiseen majoittumiseen, ellei asiakkaan elämäntilanne oikeuta kriisimajoitukseen tai muihin erikoisjärjestelyihin. Palvelukeskusta pidettiin kuitenkin soveltumattomana maahanmuuttajataustaisten nuorten majoittamiseen.

Sit monet yöpyy metroasemilla, Hietaniemen palvelukeskukseen he ei halua mennä, se on niin traumaattista heille. He sanoo että siellä pitää valvoa koko ajan, koska jatkuvasti tulee joku kokeilemaan taskuja et onks sulla tavaroita siellä. Sieltä varastetaan reput ja taskusta tavarat, sit he nukkuu mieluummin metroasemilla. (R4H3)

Helsingin kaupungin mahdollisuudet majoittaa asunnottomia nuoria väliaikaisesti ovat heikot. Palvelujärjestelmän rakenne koetaan monimutkaiseksi ja toimintakäytännöt liian etäisiksi suhteessa asiakkaaseen. Majoituksen järjestäminen vaatii lähetettä kriisiasumisryhmälle, palvelun ostamista tai asuntolaan jonottamista. Majoituspalveluihin on vaikea päästä ja niissä asumiseen liittyy myös haasteita.

4.4 Yhteenveto

Yhteiskunnallisesti tarkasteltuna maahanmuuttajataustaisten nuorten asema on heikko, mistä johtuen he altistuvat kantaväestöä herkemmin asunnottomuudelle, syrjinnälle ja hyväksikäytölle. Vuokranvälittäjät ja yksityiset vuokranantajat pyrkivät hyötymään nuorten heikosta tilanteesta taloudellisesti.

Ennen asunnottomaksi joutumista maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat usein asuneet määräaikaissä vuokrasuhteissa, alivuokralaisina tai muuten epävarmoissa olosuhteissa. Nuoret perustavat perheen nuorella iällä ja eroavat, minkä seurauksena he päätyvät asunnottomiksi. Miehillä erosta johtuva asunnottomuus on yleisempää kuin naisilla. Toisinaan nuoret ovat joutuneet asunnottomiksi hädän seurauksena. Häätö on saattanut olla seurausta puutteellisista asumisen taidoista. Myös opiskelun keskeyttäminen tai päättyminen on voinut johtaa asunnottomuuteen kun opiskelija-asunnosta on jouduttu luopumaan.

Monet ovat lähteneet lapsuudenkodistaan joko vanhempien tahdosta tai omasta tahdostaan. Lähtöön ovat voineet vaikuttaa erimielisyydet ja tilanahtaus. Asunnottomaksi joututtuaan nuoret majoilevat ystävien ja tuttavien luona tai joutuvat kiertelemään ilman vakituista yöpaikkaa. Kiertelevien nuorten osoitteena on usein poste-restante, postilokero. Joitain nuoria yöpyy myös kadulla majoitusmahdollisuuksien vähäisyyden ja nuorille soveltumattomuuden vuoksi.

Ensisijainen syy miksi maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat joutuneet asunnottomiksi, on tiedon ja ymmärryksen puute koskien toimimista suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuorten saamat kotoutumisen tukitoimet eivät ole tarpeeseen nähden riittäviä. Tästä johtuen monien nuorten kielitaito sekä tiedot ja taidot suomalaisessa yhteiskunnassa

toimimiseksi ovat heikot. Työntekijät pyrkivät tukemaan nuoria parhaansa mukaan, mutta kokevat mahdollisuutensa auttaa vähäisiksi.

TAULUKKO 1. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuus ilmiönä

Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuus ilmiönä		
Kapeat mahdollisuudet	Nuorten asema	Yhteiskunta
Syrjäytymisriski		
Ahtaasti asuminen	Riskitekijät	
Kallis vuokrataso		
Siirtymätilanteet		
Poste-restante asuminen	Asunnottomuuden ilmeneminen	
Asuminen muiden nurkissa		
Kiertely		
Katuasunnottomuus		
Epävakaat vuokrasuhteet	Asunnon menettäminen	
Häätö	Epärehelliset vuokrasuhteet	
Vuokravilppi		
Hyväksikäyttö		
Alivuokraus	Vaihtoehtoinen asuminen	Järjestelmä
Tilapäismajoitus	Asumista turvaavat toimet	
Tukiasuminen		
Kotoutumisen esteet	Maahanmuuttajatyö	
Tukitoimien riittämättömyys		
Voimattomuus	Ilmiön kohtaaminen	Työntekijät
Vaihteleva suhtautuminen		
Työttömyys	Riskitekijät	Yksilö
Tiedon ja ymmärryksen puute		
Osaamattomuus		
Taloudelliset ongelmat		
Päihteiden käyttö		
Mielenterveysongelmat		
Ristiriidat perheessä		
Täysi-ikäistyminen		
Ero		
Muutto Helsinkiin		

5 HAASTEITA ASUNNON ETSINNÄSSÄ

5.1 Olosuhteet asuntomarkkinoilla

Pääkaupunki vetää maahanmuuttajataustaisia nuoria puoleensa koulutuksen, työn ja henkilökohtaisten syiden vuoksi. Nuorten mahdollisuudet saada asunto Helsingistä ovat heikot, sillä asunnon hakijoita on runsaasti, mutta asuntoja ei. Olosuhteet asuntomarkkinoilla eivät ole heikot vain maahanmuuttajataustaisille nuorille vaan kaikille asunnonhakijoille ja erityisesti vähävaraisille. Yleishyödyllisten vuokrayhtiöiden asunnot ovat hintaluokaltaan kalliimpia kuin sosiaaliviraston suositusvuokrat rajat sallivat ja yksityisten vuokranantajien asunnot ovat vielä kalliimpia.

Helsingin kaupungin asuntoyhtiöllä on vuokra-asuntoja, joissa asukasvalintaperusteena on muun muassa tulotaso ja asunnon tarve. Kaupungin asuntoja ei kuitenkaan ole riittävästi tarpeeseen nähden ja jopa asunnoton joutua voi joutua odottamaan asuntojonossa vuosia.

Se on vähän niin kuin voittais lotossa jos saa kaupungin asunnon. (R4H8)

Luin lehdestä että asuntoa odottavia on Stadin asunnoilla tällä hetkellä 25 000-28 000, osa on vahvasti priorisoituja, toki lapsiperheet menee edelle. Vaihto on noin 2500 asuntoa vuodessa. Se tarkoittaa noin 12 vuoden odotusaikaa. Ihmiset tuntuvat pitävän sitä ihan vitsinä, mutta toki joku sieltä välillä niitä asuntoja saa. (...) (R3H1)

Lähes kaikki haastatellut totesivat, että heidän asiakkaansa eivät olleet saaneet asuntoja kaupungilta tai yleishyödyllisiltä vuokrayhtiöiltä vaan lähinnä yksityisiltä markkinoilta. Asunnon hankintaan yksityisiltä markkinoilta liittyy kuitenkin useita haasteita, kuten hyväksikäyttöä, syrjiviä käytäntöjä ja taloudellisen hyödyn tavoittelua hankalassa elämäntilanteessa olevien kustannuksella. Yksityiset vuokranantajat seuraavat vuokrakehitystä sekä sosiaalitoimen maksukäytäntöjä ja nostavat vuokria aina tilaisuuden tullen. Asuntojen kallis vuokrataso suhteessa sosiaaliviraston kykyyn tukea asiakkaita taloudellisesti vaikeuttaa työntekijöiden mahdollisuuksia auttaa asiakkaita.

Aika turhauttavaa kun näyttää niille niit oikotie ja niit sivustoja ja yrittää näillä sosiaaliviraston suositusvuokramäärillä kattoo, niin eihän sielt löydy

mitään! Itekin kattonu, et otahan sielt nyt joku halpa, tosi vähänhän niit on. Niikun se vuokrataso ja sit sosiaaliviraston toive on.. (R2H3)

Huono markkinatilanne mahdollistaa yksityisten vuokranantajien vallankäytön. Korkeiden vuokrien lisäksi vuokranantajat voivat asettaa hakijoille erilaisia kriteerejä mielensä mukaan. Toisinaan vuokranantajat etsivät tietynlaista vuokralaista ja ensivaikutelmalla asuntonäytössä saattaa olla suuri merkitys asukasvalinnan kannalta.

(...) Sit kun tulee joku keskustelu vuokranantajan kanssa ja ihmisil on eri temperamentti niin saattaa tulla kommenttia et sehän oli hirveen vihanen se sinun asiakas et en minä uskaltais sille vuokrata asuntoa. Et jopa tän tyyppisillä asioilla on vaikutusta siihen asunnon saamiseen. Mä en oikein tiedä miten meidän pitäis kloonata noita meidän asiakkaita kun ne menee asuntoesittelyyn, et ne ois sellasen tietyn muotin mukasia. (R4H3)

Vuokranantajien asenteet maahanmuuttajataustaisia nuoria kohtaan ovat usein ennakkoluuloisia. Moni nuori joutuu syrjityksi asukasvalinnassa maahanmuuttajataustan tai nuoren iän vuoksi. Tiettyjä kansalaisuuksia, lähinnä afrikkalaisia, nähdään syrjittävän asuntomarkkinoilla muita enemmän, mitä työntekijät kuvasivat vieraanpeloksi. Vuokranantajien keskuudessa kiertävät huhupuheet ruokkivat ennakkoluuloja ja haittaavat nuorten asunnon saamista.

Ja sit on valitettavasti vallitsevat käsitykset maahanmuuttajista, oon kuulut lukuisilta vuokranantajilta, että ei voida ottaa maahanmuuttajia. On huono kokemus tai tuttavalla on huono kokemus ja se leviää, valitettavan usein leviää hyvin laajalti. (...) (R1H6)

(...) Tosi paljon näkee sitä vuokranantajilla sekä vuokrafirmoilla, et jos soittaa asiakkaan puolesta ja esittelee itsensä, niin sitten kun kertoo että soittaa sen ja sen puolesta niin äänensävy muuttuu ihan täysin eikä oo enää yhtään kiinnostuneita esittelemään asuntoa. (R4H8)

Useimmiten syrjintä on piilotettua tai ilmenee huomiotta jättämisenä, mutta toisinaan vuokranantajien suhtautuminen näyttäytyy selkeänä torjuntana etnisen taustan vuoksi.

(...) Yhdellä asiakkaalla oli kaksi työpaikkaa. Hän sanoi että mulla on kymmenen tuhatta euroa tilillä, haluatko nähdä? Hän näytti ja katsoin, kylä oli kymppitonni. Hän kertoi että oli hakenut vapailta markkinoilta asuntoa. Kysyin miten on mennyt? No ihan kivasti, pääsin haastatteluun. Mä olin ainoa hakija siihen asuntoon. No saitko asunnon? Mä kysyin. En saanut. (R3H1)

Työntekijän kertoma kuvastaa vuokranantajan asennoitumista maahanmuuttajataustaiseen nuoreen. Työpaikka ja maksukyky eivät auta, mikäli suhtautuminen lähtökohtaisesti kielteistä. Kuitenkin vain harvalla asunnottomalla nuorella on työtä ja varaa vuokrata asunto itsenäisesti. Tällöin työntekijät pyrkivät tukemaan asiakasta palvelujärjestelmän mahdollisuuksien mukaan, esimerkiksi myöntämällä maksusitoumuksen. Aina toimista ei kuitenkaan ole hyötyä.

(...) Sit on myös nää sosiaaliviraston maksusitoumukset mitä myönnetään takuuvuokriin. Ne hidastaa asunnon saantia yksityisillä markkinoilla tosi paljon. Jos nähdään että itsellä ei ole taloudellista kykyä maksaa vuokraa. (R1H6)

Sosiaaliviraston maksusitoumus on tarkoitettu auttamaan asiakasta asunnon vuokraamisessa, mutta osa vuokranantajista karsastaa sosiaalitoimen asiakkuutta. Maksusitoumus paljastaa nuoren asioivan sosiaalitoimessa, minkä työntekijät näkevät asiakasta leimavana. Vuokranantajat haluavat vuokralaisen, jonka maksukyky on turvattu ja sosiaalitoimen asiakkuus näyttäytyy vuokranantajille epäluotettavana.

5.2 Maahanmuuttajataustaiset nuoret väliinpuotoajina

Palvelujärjestelmän keskeisimpänä haasteena näyttäytyy erilaisten asumisvaihtoehtojen puute. Asuntoloita on viime vuosien aikana suljettu, minkä myötä osalle asiakkaista ei löydy tarvittavaa väliaikaista majoitusmahdollisuutta. Asuntoloiden lakkauttamisessa on kyse majoituksen laadun parantamisesta, sekä jokaisen oikeudesta omaan vuokrasopimukseen. Työntekijät näkevät kuitenkin epäkohtana asuntoloiden lakkauttamisen ilman että tilalle oli luotu riittävästi muita palveluja.

Kymmenen vuotta sitten Helsingissä oli pari asuntolaa, missä ihmiset voivat väliaikaisesti asua, ihan ok. Mutta sitten ne on poistettu kaikki ja kun puhutaan maahanmuuttajista joita Helsinkiin tulee koko ajan, joka kuukausi, niin se on myöskin sitten vaikuttanut. Vaikka ne järjestää niille mitä meillä on asiakkaita, niin sitten taas tulee lisää ja lisää.. Kaupungilla ei ole omaa paikkaa nuorille, vaikka solu mihin sitten voi, niinkun se mitä sä sanoit.. (R4H2)

Työntekijöillä on mahdollisuus laittaa tukiasuntohakemus Asumisen tuki -yksikköön, mutta asuntoa ei voi saada palvelun kautta ilman erityistä tuen tarvetta. Niiden maahanmuuttajataustaisten nuorten, joilla ei ole mielenterveys- tai päihdeongelmaa, nähtiin olevan palvelujen kannalta kaikista heikoimmassa asemassa.

Pitää siis olla jonkin näkönen ongelma ennen kuin saa asuntolapaikan. (---) Siit tulee se et pitäiskö ryypätä ja rällätä vuoden pari ennen kuin saa paikan missä nukkua? Tätä lausumaa aika moni asiakas oikeutetustikin käyttää. No minäpä sanon et ei tietenkään tarvitse alkaa juomaan, mut se on se karu totuus että sosiaalivirasto koittaa tukea näitä ihmisiä, joilla on mielenterveys- ja päihdeongelma, tavallisen kansalaisen kohdalla olete on että hän itse kykenee hankkimaan asuntonsa, yhteiskuntatilanteesta välittämättä sinänsä. (R3H1)

Moni maahanmuuttajataustainen nuori joutuu taistelemaan asunnottomuutensa kanssa yksin, ellei hänellä ole luonnollista verkostoa, joka voi tilanteessa auttaa. Palveluista poiskäännyttämisen lisäksi asumisen tuen prosessit nähtiin ongelmallisina. Asiakkaita tavanneilla työntekijöillä ei ole mahdollisuutta päättää asiakkaan pääsystä tuettuun asumiseen, vaan portinvartijana toimii tehtävään nimetty sijoitus- ja arviointiryhmä eli SAS-ryhmä.

Meil on sellaisia tukikoteja joissa on henkilökunta 24 tuntia paikalla et meidän asiakkaitten on tosi vaikea päästä niihin ja ne menee SAS-prosessien kautta eli pitää sinne antaa lausunnot ja siellä he kokoontuu ja päättää että toteutuuko. (R4H3)

Vaikka nuori olisi oikeutettu hakemaan paikkaa tuetussa asumisessa, ei tämä tarkoita että asunnottomuus päättyisi. Tukiasuntoja ja tukikoteja ei ole tarpeeseen nähden riittävästi ja paikkaa voi joutua jonottamaan vuodesta kahteen vuoteen. Sijoitus- ja arviointiprosessi on toisinaan antanut nuorille turhaa toiveikkuutta, sillä tuetun asumisen alkuhaastattelut ovat saattaneet luoda kuvan että asiat järjestyvät.

Työntekijät kokivat myös ostopalvelut turhauttaviksi. Moni vaati asunnottomille nuorille enemmän majoitusvaihtoehtoja ja yksinkertaisempia prosesseja lähempänä asiakasta.

Mut oikee kysymys on et eiks nyt hemmetti kaupunki pysty ite järjestämään näitä palveluita, miks ne ostetaan jostain kalliilla ja maksetaan miljoonia ja miljoonia verorahoja johonkin Cayman saarille. Et oikeesti on-

gelma on se et järjestettäis monipuolisesti erilaisia tuetun asumisen muoto- ja normaalin vuokra-asumisen rinnalle. (R2H2)

Palvelujärjestelmä nähdään liian monimutkaisena ja pirstaleisena, jotta asiakas kykenisi toimimaan siinä tarkoituksen mukaisesti. Palvelutarjonnan muutokset haastavat myös ohjaus- ja neuvontatyön. Työntekijät kertovat miten heidän itsensäkin on vaikea toimia monimutkaisessa, alati muuttuvassa ympäristössä.

Järjestelmän suurimpia väliinputoajia ovat yksin maahan tulleet turvapaikanhakijanuoret, jotka ovat varttuneet perheryhmäkodeissa. Täysi-ikäistyttyään he jäävät usein oman onnensa nojaan. Lastensuojelulaitoksissa asuneet nuoret ovat oikeutettuja saamaan jälkihuoltoa 21-vuotiaaksi. Maahanmuuttajataustaiset nuoret eivät kuitenkaan aina saa näitä palveluja, kuten tukea asunnon hankintaan.

Työntekijöiden mahdollisuudet tukea ja auttaa asunnottomaksi joutuneita nuoria ovat rajalliset. Järjestelmä asettaa työlle raamit joiden sisällä työntekijät toimivat. Moni työntekijöistä kokee mahdollisuuksiensa toimia asiakkaan hyväksi heikentyneen vuosien varrella, tämä näkyy muun muassa yhteistyössä Stadin asuntojen kanssa:

Ja ennen mä pystyin soittamaan kaupungin asuntotoimistoon et täs on tällän nuori, et pystyttekste tekee mitään. Sit välil aina kävi niin et ne nuoret saikin asunnon ja nykyään sanotaan et ette te saa soittaa sinne. Ei saada laittaa lähetettä eikä mitään.. (R2H2)

Silloin tällöin työntekijät päätyvät tekemään työtehtäviä, jotka eivät heidän työnkuvaansa varsinaisesti kuulu, mutta jotka ovat asunnottomien auttamiseksi tarpeen. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi palvelun kohderyhmään kuulumattomien asiakkaiden ohjaus ja neuvonta.

Työntekijät pitävät haastavana, että asiakkaat eivät osaa toimia palvelujärjestelmässä, vaan odottavat asunnon järjestyvän sosiaalitoimesta. Asunnottomien nuorten kohtaaminen saa työntekijät tuntemaan voimattomuutta ongelman edessä.

Kyllä tää on viimeisen viiden vuoden aikana mennyt huonompaan suuntaan. Se välineettömyys ja kädettömyys mikä itelle on tullut, niin se asuntojen saaminen on vaan hankalampaa ja hankalampaa. (---) ja ne tilanteet

on älyttömän vaihtelevia, se et mihin pystyy ite ottaa koppii, on sit kuitenkin vaan ne jotka on siin pahimmassa hädässä. (R2H4)

Niissä yksiköissä, joissa työntekijät tapaavat muitakin kuin asunnottomia asiakkaita, tuotiin esille asunnottomien kohtaamiseen kuluvat resurssit. Maahanmuuttajataustaisilla asunnottomilla nuorilla on kantasuomalaisia enemmän tarvetta viranomaistukeen, sillä heidän tietämyksensä ja osaamisensa liittyen asunnon hakemiseen on usein puutteellista.

Ja sitten asunnoton asiakas käy vastaanottopisteessä aika paljon ja aika usein ja se kuormittaa myös työntekijöitä. (R4H7)

Koska niihin ei ole suoraa ratkaisua. (R4H4)

Ajan riittämättömyys estää työntekijöitä tekemästä työtä parhaimmaksi katsomallaan tavalla. Käytettävissä oleva aika saattaa kulua nuoren kanssa esimerkiksi asuntoilmoitusten läpikäymiseen, jolloin asiakkaan muita ongelmia ei ehditä käsittelemään. Työntekijät toivoisivat voivansa tehdä työtä yhdessä asiakkaan kanssa ja varmistaa asunnon haun sujumisen seuraamalla tilannetta.

5.3 Etsintää kotoutumisen ja nuoruuden ristipaineessa

Tarkasteltaessa yksilöiden elämäntilanteita, asettavat erityisiä haasteita asunnon saamiselle ylipäättään nuori ikä ja maahanmuuttajatausta. Asunnon löytämisen haasteellisuus ei johdu kuitenkaan yksittäisistä tekijöistä vaan useista erilaisista haasteista, jotka ovat yhdeydessä toisiinsa. Työntekijät näkivät asunnon löytämisen yksilökohtaisina haasteina erityisesti asiakkaiden taloudelliset vaikeudet, epärealistiset asumistoiveet sekä luonnollisten verkostojen puuttumisen.

Taloudelliset ongelmat ilmenevät velkaantumisenä, luottotietojen menettämisenä ja pieninä tuloina. Erityisesti velkaantuminen aiempien maksamattomien vuokrien vuoksi on esteenä asunnon saamiselle.

(...) Jotkut menee firman kautta, ne tarkastaa asiakkaan luottotiedot, jos ne ei oo kunnossa niin pitää olla erittäin hyvä selitys ja jos hakijoita on enemmän kuin asuntoja, niin eipä sua juuri huomioida. (R3H1)

Taloudelliset vaikeudet johtuvat maahanmuuttajataustaisilla nuorilla usein myös työttömyydestä. Vasta maahan tulleella nuorella ei ole mahdollisuuksiakaan työllistyä vaan toimeentulo on riippuvainen sosiaaliturvasta.

Asiakkaiden toiveita haettavan asunnon suhteen pidetään monesti epärealistisina. Asiakkaat saattavat haluta tietynlaisen asunnon tarkasti rajatulta alueelta tai tietyltä vuokranantajalta, usein Stadin Asunnoilta. Työntekijät eivät kuitenkaan pidä asunnon saamista tarkoilla kriteereillä mahdollisena. Joskus asiakkaat ovat myös kieltäytyneet soluasunnosta tai tuetusta asumisesta paremman toivossa.

Asuntotilanteen realismi.. Se mikä on asuntotilanne pääkaupunkiseudulla, et miten saisi vietyä sen tiedon asiakkaalle että hän ymmärtäisi mikä on tää faktinen tilanne, on aika haasteellista ja siitä saa keskustella monta kertaa. Et ne toiveet et heti pitäis saada se paras mahdollinen täydellinen asunto on aika yleisiä ja se että on asunnoton, ajatus siitä että ottaisi ensin edes jonkun, vaikka se olisi pieni ja siitä käsin lähtisi sitten etsimään parempaa. (R4H5)

Työntekijät toivat esiin osan nuorista olevan kuitenkin valmiita vastaanottamaan minkälaisen asunnon hyvänsä ja vuokrasopimuksen allekirjoittaminen jopa asuntoa tarkastamatta on yleistä.

Käytännön asioista asuntohakemusten täyttäminen, tarjolla olevien asuntojen etsiminen ja käyminen asuntonäytöissä ovat maahanmuuttajataustaisille nuorille haasteellisia mahdollisen puutteellisen luku- ja kirjoitustaidon, kielitaidon tai atk-taitojen vuoksi. Elämänhallinnan ongelmat näyttäytyvät yleisen toimintakyvyn puutteena, työttömyytenä, kyvyttömyytenä hoitaa tarvittavia asioita sekä päihteiden käyttönä.

Nuoret, joilla on ilmennyt ongelmia aiemmassa asumisessa, ovat asuntomarkkinoilla erityisen huonossa asemassa. Asumishäiriöt ovat saattaneet olla seurausta metelöinnistä, asunnon huolimattomasta hoidosta tai vuokrasopimuksen rikkomisesta.

Ja pahinhan on se jos saat hädän, asumishäiriöiden takii etkä ees vuokra-velkojen takii koska vuokravelat pystyy aina hoitamaan, mut asumishäiriöt on semmonen.. (R2H4)

Työntekijät kuvasivat perheen olevan nuorten tuki ja turva. Mikäli perhettä ei ole, perheenjäsenet asuvat kaukana tai eivät itsekään osaa toimia palvelujärjestelmässä, asettaa se haasteita nuoren asunnon hakemiselle. Tällöin nuoren ainoa vaihtoehto saattaa olla kääntyminen viranomaisten puoleen.

Yks asia mikä maahanmuuttajanuorten kanssa tulee vastaan, on se että heiltä saattaa puuttua nää luonnolliset verkostot, mistä suomalaistaustaiset nuoret tukea hakee eli esimerkiks vanhemmat. Voi olla vaik pakolaistaustaisia perheitä, joissa vanhemmat ei puhu suomee ja nuoret saattaa puhuu jo ja on juurtunu jollain tasolla, mutta ei oo sitä luonnollista keinoa, mistä saa sitä tukea kun etsii asuntoa tai miten toimia kun tulee velkaa. Vanhemmat ei välttämättä ihan osaa toimia tässä yhteiskunnassa samalla tasolla kuin kantasuomalaiset, niin se on haaste. (R1H9)

Aivan totta, monesti on niin että maahanmuuttajan ainut verkosto on se viranomaisverkosto. (R1H5)

Viranomaisten tuki ei kuitenkaan yksinään ole riittävää, myös asiakkaan omalla aktiivisuudella ja asenteella on merkitystä asunnon löytämisessä. Työntekijät toteavat joidenkin nuorten menettävän toivonsa ja lopettavan asuntojen hakemisen. Asiakkaan vähäinen toiminta oman tilanteensa eteenpäinviemiseksi turhauttaa toisinaan työntekijöitä.

Kylhän me ohjeistetaan ja neuvotaan ja meil on kaikkii sellasii listausii mistä hakee asuntoja ja näin, mut sulla ei silti ole takuita siitä että se asiakas hakee niitä asuntoja miten on ohjeistanut. (R2H4)

Sen näkee sit seuraavalla kerralla onko tullut tehtyy mitään, ei yhtään mitään.. Se on vähän turhauttavaa joskus, pitäs vaan ottaa kädestä kiinni ja tehdä niinkun yhdessä asiakkaan kanssa. (R2H3)

Vuokranantajat suhtautuvat toisinaan maahanmuuttajataustaisiin nuoriin ennakkoluuloisesti, mutta myös osa nuorista on tuonut ilmi, etteivät he aina luota vuokraaviin tahoihin. Epäluottamus on voinut syntyä omasta kokemuksesta ja kuulopuheiden perusteella. Vuokraaminen yksityiseltä taholta ei myöskään tarjoa yhtä varmaa asumista kuin kaupunki tai yleishyödyllinen vuokrayhtiö.

Jotkut asunnottomista kieltäytyy myös menemästä yksityisen vuokranantajan vuokraamaan asuntoon, koska niillä on ollut aiemmin ongelmia yksityisten vuokranantajien kanssa. Mullakin on asiakkaana yks yksinhuoltajaäiti joka asuu nyt semmosessa kyseenalaisessa kriisimajoituspaikassa ja hänelle on tarjottu yksityiseltä asuntoa, mutta hän ei enää halua mennä, koska hän uskoo että kaupungilta asunto tulee. (R4H8)

Sitten vuokraaja ei voi tietää milloin omistaja sanoo että minä haluan itselle sen asunnon, se on se pelko. (R4H2)

Maahanmuuttajataustaiset nuoret kohtaavat asuntoa etsiessään lukuisia haasteita, mutta vaikeuksista huolimatta moni asiakas on onnistunut saamaan asunnon ja työntekijät näkevät heissä paljon hyvää. Nuoria pidetään pärjäävinä, osaavina ja reippaina sekä täysin kykenevinä toimimaan yhteiskunnassa ja asuntomarkkinoilla, mikäli heille annetaan siihen mahdollisuus.

5.4 Yhteenveto

Olosuhteet asuntomarkkinoilla ovat kokonaisuudessaan haastavat. Asuntojen vuokrat ovat korkeita ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuus on heikko. Alivuokralais-suhteet ovat yleisiä ja asunnon hakijat joutuvat monenlaisen hyväksikäytön kohteeksi. Yksityiset vuokranantajat hallitsevat vuokramarkkinoita ja voivat valita vuokralaisen miten haluavat, jolloin maahanmuuttajataustainen nuori joutuu helposti syrjityksi.

Nuorten asunnon saamista haittaavia tekijöitä ovat erityisesti riittämätön kielitaito, osaamattomuus toimia, vuokravelat ja asumishäiriömerkintä. Asunnottomat päätyvät usein ahdinkonsa vuoksi maksamaan kohtuuttomia vuokria, kun asunto on saatava hinnalla millä hyvänsä.

Palvelujärjestelmän väliinputoajia ovat yksin alaikäisenä Suomeen tulleet turvapaikanhakijat. Oleskeluluvan saatuaan he muuttavat usein Helsinkiin ja jäävät ilman tarvitsemaansa tukea asunnon hakemisessa ja muissa kotoutumiselle välttämättömissä toiminnoissa.

Pyrkimys muuttaa samalle alueelle ystävien ja sukulaisten kanssa hidastaa asunnon saantia, sillä asuntoja ei ole tarjolla riittävästi. Maahanmuuttajataustaisten nuorten elämänhallinnan haasteet altistavat asunnottomuuden pitkittymiselle. Osalla nuorista on

päihdeongelmia, mikä aiheuttaa vaikeuksia asunnon saamisen ja pitämisen kanssa. Päihdeongelma ei ole näkyvässä kaikilla alueilla, vaan korostuu itäisessä Helsingissä.

TAULUKKO 2. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnon löytämisen haasteet

Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnon löytämisen haasteet		
Kallis vuokrataso	Olosuhteet asuntomarkkinoilla	Yhteiskunta
Kohtuuhintaisten asuntojen vähäisyys		
Kaupungin asuntojen huono saatavuus		
Yksityisten vuokranantajien markkinat		
Maahanmuuttotasta ja nuori ikä	Syrjintä	Vuokranantajat
Sosiaaliviraston asiakkuus		
Asumisvaihtoehtojen puute	Jähmeys	Järjestelmä
Väliinpuotoamiset		
Palveluviidakko		
Virallisen tuen puuttuminen	Aukko turvaverkossa	
Voimattomuus	Järjestelmän asettamat rajat	Työntekijät
Ajan riittämättömyys		
Luonnollisen tuen puute	Lähtökohdat	Yksilö
Taloudelliset ongelmat		
Riittämätön kielitaito		
Työttömyys		
Asumishäiriöt		
Päihdeongelmat		
Osaamattomuus		
Epärealistiset asumistoiveet	Asunnon hakeminen	
Vähäinen aktiivisuus		
Päällekkäiset haasteet		
Kielteinen asenne		

6 NUORTEN MAHDOLLISUUDET ASUNTOMARKKINOILLA

6.1 Työntekijät ja järjestelmä nuorta tukemassa

Huolimatta haasteista, joita yksityisten vuokranantajien markkinat aiheuttavat, näkevät työntekijät yksityisiltä vuokraamisen olevan nuorille mahdollisuus saada asunto. Nuoren hyvä taloudellinen tilanne ja maksukyky auttavat asunnon hankinnassa. Eduksi ovat myös vuokraaminen välikäsien kautta ja välityspalkkion maksaminen. Silloin tällöin asiakkaat ovat saaneet asunnon maksamalla vuokraa etukäteen. Vuokranantajan joustavuus on joissain tapauksissa ollut merkityksellistä:

(---) Poika onnistui sitten löytämään asunnon yksityiseltä taholta niin että välittäjä suostui tekemään välityspalkkioihin maksusuunnitelman, mitä sosiaaliammalta ei sit makseta. (R1H4)

Työntekijät pyrkivät tukemaan asunnottomia asiakkaitaan neuvomalla, ohjaamalla, työskentelemällä asiakkaan sekä viranomaisten verkostoissa ja tekemällä vaikuttamistyötä. Tuki on maahanmuuttajataustaisen nuoren kannalta olennaista, sillä monilla ei ole perhettä tai ystäviä jotka voisivat tilanteessa auttaa:

(...) Sillon voi olla ratkasu vaan se että on joku henkilö joka auttaa, joka ohjaa, jolta voi kysyä, joka neuvoo, niin se voi ratkaista sen tilanteen aika hyvinkin. Jos luonnolliset verkostot on hajanaisia niin pitää olla sit viranomaisii. (R1H9)

Työntekijöiltä kysytään päivittäin yleisistä asioista: miten toimia asunnottomuuden uhaessa tai asunnottomaksi joutuessa, miten ja mistä asuntoja haetaan, miten lomakkeita täytetään ja mitkä ovat palveluntarjoajien mahdollisuudet tukea. Yhdessä yksikössä tietoa on saatavilla myös vuokranantajille joko asiakkaan hakiessa asuntoa tai yleisluontoisesti päivystyspuhelimessa.

Neuvontaa tehdään myös ennaltaehkäisevästi, jolloin uusille asiakkaille tarjotaan asunon opastusta. Työntekijöiden arjessa iso osa ajasta kuluu käytännön tukemisen parissa. Tukea on saatavilla asunnon hakemisen eri vaiheissa esimerkiksi asuntohakemuksen jättämisessä ja niiden voimassaolon ylläpitämisessä. Työntekijät ovat yhteydessä eri

tahoihin asunnon haun edistämiseksi, varaavat tapaamisaikoja ja tekevät tarvittaessa hakemuksia tuki- ja kriisiasuntoihin. Työntekijät myös seuraavat asuntomarkkinoita säännöllisesti.

Palvelujärjestelmän tarjoama tuki ilmenee työntekijöiden mahdollisuutena pitkäkestoiseen työskentelyyn ja seurantaan, jolloin tarkastellaan asiakkaan asunnon hakemista ja mahdollisesti myös asumisen sujumista sopivan asunnon löytyttyä. Pitkäkestoiseen työskentelyyn ei kuitenkaan ole mahdollisuutta kaikissa sosiaalitoimen yksiköissä, joissa asunnottomat asioivat.

Sosiaalityön keskeinen työmenetelmä, tilannearvio puolestaan auttaa työntekijöitä asiakkaan kokonaistilanteen kartoittamisessa, jotta tiedetään mitä tukitoimia asiakas tarvitsee ja miten tilanteessa edetään. Järjestelmän mahdollisuus tukea asunnon vuokrausta taloudellisesti on maksusitoumus, jolla voidaan maksaa asetettu vuokravakuus asiakkaan tulotason mukaan.

Asiakkaan asioissa tehdään yhteistyötä kunnan sosiaalityöntekijöiden ja ohjaajien kesken, mutta myös järjestöjen ja projektien kanssa. Asiakasyhteistyö on näkyvässä haku-prosessin eri vaiheissa, esimerkiksi hakemusta täytettäessä:

Käyn asiakkaiden kanssa läpi edellä mainittuja asioita, mutta myös semmoista hakijaprofiilin miettimistä yhdessä, et mitkä on asiakkaan kohdalla ne asiat, mitkä kannattaa nostaa merkityksellisiksi ja mitkä on ne asiat mitkä ei oo niin tärkeitä. (...) (R1H2)

Asiakkaan hyviä puolia pyritään tuomaan esiin yksityisillä asuntomarkkinoilla asianajon keinoin. Nuorilla ei usein ole paljoa mahdollisuuksia erottua muiden asunnon hakijoiden keskeltä, jolloin työntekijän tuki saattaa olla ratkaisevan tärkeä. Asiakkaita myös kannustetaan asunnon haussa.

Sitä yrittää aina sanoa et sä annat itsestäs käyntikortin kun sä meet sinne asuntoesittelyyn ni yritä vaan jatkaa ja oo kohtelias ja näytä paperit, käy niissä esittelyissä. (R4H3)

Nuoren asumistoiiveiden rajallisuuden jarruttaessa asunnon hakua, hyödyntävät työntekijät vaikuttamisen keinoja. Muutostyö ilmenee työntekijöiden toimissa pyrkimyksenä

vaikuttaa asiakkaan ajatteluun ja toimintaan niin että asiakas saisi kohtuuhintaisen asunnon mahdollisimman nopeasti. Jo asuntohakemuksen aluerajauksen laajentaminen lisää nuoren mahdollisuuksia huomattavasti.

6.2 Yksilön tiet pois asunnottomuudesta

Työntekijät toivat esiin runsaasti näkemyksiä asiakkaan omista mahdollisuuksista vaikuttaa asunnon saamiseen. Kielitaidosta nähtiin olevan hyötyä asuntohakemuksien täyttämässä ja asuntonäytöissä käymisessä. Myös päihteettömyys nähtiin asunnon hakemisesta edistävänä tekijänä. Asiakkaan yksilöllisen taustan ja henkilöhistorian lisäksi asunnon löytymiseen vaikuttavat nuoren kyvyt hakea asuntoa. Asiakkaan lähtötilanne määrittää usein miten kauan asunnottomuus tulee kestämaan.

On tosi merkityksellistä jos on työ tai opiskelupaikka ja muuta elämänhallintaa, niin kyllä sitten on jossain määrin paremmassa asemassa kuin ne syrjäytyneet maahanmuuttajataustaiset nuoret, joilla on jo sitten muitakin ongelmia elämänhallinnassa, niin heillä usein jää tosi pitkäaikaiseksi se asunnottomuus. (R1H2)

Koska vuokranantajat arvostavat maksukykyistä ja luotettavaa vuokralaista, edistää työllistyminen asunnon hankintaa merkittävästi. Työntekijät pyrkivät tuomaan asiaa esille asiakastapaamisissa ja varmistamaan nuorten asemaa asuntomarkkinoilla.

Monesti sanoo nuorelle et nyt kun sä sait töitä niin ilmoitat HETI sinne asuntotoimistoon et nyt sä oot töissä ja viet ensimmäisenä sen työsopimuksen sinne. (R2H4)

Maahanmuuttajataustaisten nuorten velkaantumisen nähtiin olevan muuta väestöä vähäisempää. Koska taloudelliset vaikeudet ovat yksi suurimmista esteistä asunnon ja nuoren välissä, nähtiin hyvin hoidetut raha-asiat tärkeänä.

Tosta tuli mieleen luottotiedot, että omassa asiakaskunnassa maahanmuuttaja-taustaisilla ei ole lainoja, ei ole velkaa. Se on aika selkeä ero kantaväestöön, että muilla sitä velkaa löytyy vaikka toisille jakaa, mutta heillä sitä ei ole, se ei tosiaankaan ole esteenä asunnon saantiin. (R1H5)

Työntekijät kertoivat reippaiden ja joustavien asiakkaiden saaneen asuntoja monesti yksityisiltä markkinoilta. Joillain asiakkaista ei ollut tiukkoja kriteerejä asunnon suhteen, vaan he olivat valmiita muuttamaan lähes minne tahansa. Nuhteettoman asumishistorian ja aktiivisen otteen nähtiin myös edistävän asunnon saantia.

(...) Joltain yksityiseltä, jos oli onnistunut vakuuttamaan, niin semmosii.. Et muistin ihmisen ja ajattelin että tämä on juuri sellainen henkilö joka voi asuntonäytössä puhua vuokranantajan puolelleen. (R3H2)

Asiakkaan luonnollisen verkoston, kuten vanhempien ja ystävien tuki on hyödyksi asunnon etsinnässä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten perhesiteet ovat vahvoja ja perheeseen nojaututaan ensin, mikäli mahdollista. Tuki saattaa olla yhdessä tekemistä tai tiedon välittämistä.

Yks oli et voimakkaasti oma perhe tuki asunnon saamista, oli mukana asuntonäytöllä esimerkiksi, et sit he sai sen vuokra-asunnon. (R2H4)

Osa maahanmuuttajataustaisista nuorista on löytänyt asunnon muuttamalla alivuokralaiseksi ystävien tai tuttavien asuntoon. Epäviralliset vuokrasuhteet näyttävät kuitenkin työntekijöille ristiriitaisena, sillä niiden epävakaus saattaa johtaa uudelleen asunnottomuuskierteeseen.

6.3 Yhteenveto

Sosiaalitoimesta asunnon hakemiseen saatava neuvonta ja tuki nähdään keskeisimpänä asunnon saamista edistävänä tekijänä. Maahanmuuttajataustaisia nuoria hyödyttää tuen pitkäkestoisuus ja tilanteen seuranta. Kielitaidon ollessa vajavainen, koetaan avustaminen sopivien asuntojen etsinnässä ja asuntohakemusten täyttämässä tärkeänä. Asiakkaan asumistoiveilla on merkitystä siihen, löytyykö asuntoa ja miten nopeasti. Työntekijät pyrkivät avaamaan nuorten silmiä uusille mahdollisuuksille ja saamaan heidät laajentamaan hakukriteerejään.

Nuoret saavat asuntoja useammin yksityisiltä markkinoilta kuin yleishyödyllisten vuokratyhtiöiden kautta, sillä yksityisillä markkinoilla tarjonta on suurempaa. Yksityisillä

markkinoilla asiakkaan tausta vaikuttaa merkittävästi vuokrasopimuksen syntymiseen. Kun nuorella on elämänhallinnan taitoja, työ- tai opiskelupaikka ja luottotiedot kunnossa niin löytyy asunto helpommin.

Osa nuorista onnistuu hankkimaan asunnon henkilökohtaisten positiivisten ominaisuuksiensa avulla. Työntekijät kokevat tehtäväkseen nähdä asiakkaiden hyvät puolet ja markkinoida niitä vuokranantajille. Vuokratahojen joustavuudella on myös merkitystä, esimerkiksi takuuvuokran maksukäytännöistä sopiminen saattaa vaatia erityisjärjestelyjä. Viranomaisverkoston toimien lisäksi asunnon saamista edistää merkittävästi asiakkaan luonnollisen verkoston tuki.

TAULUKKO 3. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnon saamista edistävät tekijät

Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnon saamista edistävät tekijät		
Asunnon järjestäminen	Suorat toimet	Yhteiskunta
Hankkeet, projektit	Epäsuorat toimet	
Joustavuus	Neuvottelu	Vuokranantajat
Välityspalkkio	Taloudellinen varmuus	
Vuokranmaksu etukäteen		
Tilannearvio	Arviointi ja seuranta	Järjestelmä
Pitkäkestoinen työskentely		
Maksusitoumus	Taloudellinen tuki	
Tiedon antaminen	Ohjaus, neuvonta	Työntekijät
Käytännön apu		
Asiakastyö	Yhteistyö	
Viranomaistyö		
Muutostyö	Vaikuttaminen	
Asianajo		
Kannustaminen		
Työskentely	Lähtökohdat	Yksilö
Opiskelu		
Talouden hallinta		
Päihitteettömyys		
Yksilökohtaiset ominaisuudet	Asunnon hakeminen	
Nuhteeton asumishistoria		
Kielitaito		
Luonnollisen verkoston tuki		

7 KEINOJA ASUNNOTTOMUUDEN ENNALTAEHKÄISYYN

7.1 Kehittämistoimia ja yhteistyötä

Työntekijät näkivät asunnottomuutta ennaltaehkäisevinä toimina erityisesti monipuoliset neuvonta- ja ohjauspalvelut, käytännön tukitoimet, toimivan asiakasyhteistyön, sekä monipuoliset asumismahdollisuudet. Työntekijät esittivät, että asumiseen liittyvää ohjausta ja neuvontaa tulisi olla tarjolla enemmän kotoumisprosessin aikana, sekä koulutuksen yhteydessä.

(...) Et meil on autoilua varten ajokortti, toki siinä on ihmishengistä kyse jos siinä törttöilläään, mut toki auton käyttöä ja hallintaa varten suoritetaan ajokortti. Miks ei asumisesta oo mitään, edes pientä opastusta pakollisena? Ihan meidän omillekin nuorille, koskee siis sekä maahanmuuttajia että kantasuomalaisia nuoria. (R1H2)

Ohjausta toivottiin myös nuoren itsenäistymistä ajatellen sekä nuorelle että perheelle:

Miten paljon maahanmuuttajavanhempien kanssa tehdään sitä ohjaus- ja neuvontatyötä ja kerrotaan niistä oikeuksista ja velvollisuuksista, koska toki se tieto menee sit siellä perheen sisällä eteenpäin itsenäistyville nuorille. Eli tukee vanhempia, jos heidän kanssa tehdään sitä työtä, koska sieltä se tieto parhaimmillaan kotona eteenpäin menee, kun lapset ja nuoret sitten maailmalle halajavat. (R1H4)

Asumisen opastuksen nähtiin ehkäisevän asiakkaitten tietämättömyydestä johtuvia asumishäiriöitä, vuokravelkoja ja sitä kautta häätöjä. Tiedottamista ei pidetä riittävänä, vaan opastuksen tulee olla käytännönläheistä:

Nuorille on tosi tärkeä et sä voisit konkreettisesti neuvoa, et jos sä katsot jostain screeniltä jotakin tai saat suullista informaatiota niin se ei oo sama asia kuin jos oot siellä kotona ja näytät kädestä pitäen et tää on sellainen asia johon sun pitää kiinnittää huomiota, tässä on patteri ja tässä palovarointin tai vaikka viemäri et muistathan putsata. Se on ihan eri kuin että paikan päällä neuvot kuin että kuulet vaan jostain sen. (R4H3)

Työntekijät kuvasivat myös monenlaisia käytännössä hyväksi koettuja keinoja asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi, jotka eivät kuitenkaan olleet levinneet laajempaan

käyttöön. Monella työntekijällä oli myönteisiä kokemuksia sosiaalisesta isännöinnistä, mutta käytäntöä ei ollut juurrutettu pysyväksi toimintamalliksi.

Oon miettinyt hirveästi y-säätiön sosiaalista isännöintiä, et jos sitä olis enemmän, olis sosiaalinen isännöitsijä joka auttais tietyis jutuis, nekin on kuitenkin aika vähissä. Yksinkertaisesti enemmän asuntoja halvemmalla ja enemmän yhteistyötä meidän ja asuntotoimen välille. (R2H4)

Joitain asunnottomia hyvin tukevia toimia, kuten tilapäismajoitusta ei ole saatavissa kaikille sitä tarvitseville. Työntekijät kaipaavat myös siltoja väliaikaisesta asumisesta pysyvään asumiseen.

Niin nykyisen kriisimajoitusjärjestelmän ja sen vaihtoehtojen lisäämistä, kriisimajoitusjärjestelmään muita vaihtoehtoja ja työskentely kriisimajoituksessa asuvan henkilön kanssa, siihen ehkä jotain uutta tai sit sellainen jatkumomahdollisuus ettei aika kriisimajoituksessa venyis liian pitkäksi et olis sellaisia vaihtoehtoja mihin sieltä vois työstää, jatkoasumista. (R4H5)

Vuokravelkojen maksukäytäntö puhututti työntekijöitä. Pohdittavana oli mitä voitaisiin tehdä nuorten kanssa, joilla vuokrat jäivät toistuvasti maksamatta ja häättö kolkuttaa ovelle. Järjestelmän mahdollisuus tukea vuokraveloissa nähtiin kaksiteräisenä miekkana; toisaalta tilanne ratkeaa hetkellisesti, mutta toisaalta nuori ei saavuta taitoja, joiden avulla voitaisiin välttää tilanteen uusiutumisen.

Tulee sellanen kostonhenkinen yhteiskunta mieleen, et sullehan maksettiin vuokrat kerran, et sä oppinut mitään? Sun pitää maksaa tai et asu ja sit tulee se toinen kerta. Siin välishän ois täytyne olla jotain tukee. Tietysti tapauksii on yhtä paljon kuin ihmisiäkin, mut mitä se kunkin kohdalla olis niin en tiedä. Toisaalta mä vähän ymmärrän sitä jos toisen kerran käy näin, eikä taaskaan hakenut apua. Siinä sit ollaan, mut sehän on karkea tilanne jatkoa ajatellen. Niiden nuorten pitäis jotenkin oppia hakemaan apua, koska en usko et me voidaan aina etsiä ne. Mä toivon et se ois niin.. (R3H1)

Työntekijät toivovat ongelmiin tarttumisen olevan ripeämpää, jotta nuoret eivät jäisi oman onnensa nojaan. Navigoiminen Suomen monimutkaisessa palvelujärjestelmässä ja resurssien puute tekevät nuorten elämästä haasteellista. Asiakkaat saattavat joutua jonottamaan viikkoja päästäkseen tapaamaan työntekijää. Nuorten katsotaan tarvitsevan tiiviimpää tukea elämiseen ja asumiseen liittyvissä asioissa. Työntekijöiden saavutettavuutta halutaan parantaa.

Sit jos nuorella olis joku viranomaistaho, joka ois tutumpi, kuin mitä näillä nykyään on, niin se kynnyks yhteydenottoon olis matalampi ja ylipäättään tiedettäisiin että hänelle voi soittaa missä tahansa tän tyyppisessä asiassa. (R3H2)

Osa työntekijöistä koki poste restante -asunnottomuuden vaikeuttavan heidän työskentelyään, kun he eivät tieneet ketkä asiakkaista olivat eniten asunnon tarpeessa. Työskentelyn helpottamiseksi he toivoivat, ettei postilokeron osoitteeseen ilmoittaneita asiakkaita kohdeltaisi taloudellisesti eri tavalla.

Nää poste restantet pitäis pystyy blokkamaan et ei myönnettäis isompia tukia, mut se on tosi hankala määrittää kuka on oikeesti todellisesti asunnoton ja kuka vaan lyö sinne poste restanteen ne kirjat, eikä me voida sitä kuitenkaan alkaa tekemään. (R2H4)

Yksinäiset asunnottomat nuoret, joilla ei ole erityisen tuen tarvetta, kuten päihdeongelmaa jäävät sosiaalipalvelujen ulkopuolelle. He koettavat selviytyä asuntomarkkinoilla itsenäisesti ilman tarvittavia tietoja ja taitoja. Yhtenä palvelujärjestelmän kehittämiskohteenä esitettiin yksilökohtaisten ja tarpeen mukaisten palvelujen riittävä järjestäminen.

R1H7: (...) En nyt sanois niin että ihan jokainen maahanmuuttajataustainen tarttis tukea asumisen taitoihin tai muuhun, vaan ehkä siihen asunnon hakuun, koska jos ei sitä kämppää oo niin on kyl tosi vaikee pitää kiinni mistään muustakaan, edes jatkaa niitä opintoja tai säilyttää työpaikkaa tai mitään muuta. Tosi paljon meillä on pärjääviä nuoria joilla suurin ongelma on vaan se asunnottomuus ei mikään muu, että pitäisi pystyä konkreettista apua antamaan, ihan kädestä pitäen, kulkea siellä arjessa rinnalla.

Asunto on lähtökohta muulle elämälle ja hyvinvoinnille. Asunnon etsintään ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn on panostettava kehittämällä palveluita ja tukkimalla palvelujärjestelmässä esiintyvät aukot.

7.2 Muutoksia rakenteisiin ja toimintaympäristöön

Harva työntekijä odottaa ratkaisun asunnottomuusongelmaan löytyvän asuntotuotannosta ja nekin jotka toivovat, pitävät toiveen toteutumista epätodennäköisenä. Sen sijaan yhteiskunnallinen suvaitsevaisuus- ja asennetyö koetaan tarpeelliseksi. Asenteissa näh-

dään parantamisen varaa, sillä moni maahanmuuttajataustainen nuori kohtaa syrjintää asuntomarkkinoilla.

Maahanmuuttajaväestön vyöryminen Helsinkiin nähdään ongelmallisena. Työntekijöiden toivomuksena on, että vastaanottokeskusten työntekijät ja muut henkilöt, jotka työskentelevät maahan tulleiden kanssa, välittäisivät maahan muuttaneille tietoa pääkaupunkiseudun haastavasta tilanteesta. Myös aluepolitiikkaan otettiin kantaa ja esitettiin näkemyksiä hajasijoittamisen kehittämistä niin että muutto suurimpiin kaupunkeihin vähenisi.

Jos alkais kehittyä se oma verkosto, näissä muissa kunnissa, mutta kun kaikki heti tulevat Helsinkiin niin siellä ei ikinä tule sellaista että siellä olisi enemmän sitä omaa kansaa, vaikka toki hyvin ymmärrän että he haluaisivat olla omien ihmisten kanssa. (R4H1)

Muutama työntekijä toi esiin myös huolensa Helsingin kaupunkirakenteen muutoksesta. Maahanmuuttajaväestön asuminen on alueellista ja työntekijöitä huolettua väestön pakautuminen määrättyille alueille, esimerkiksi Itä-Helsingin halvoille asuinalueille.

Pitäis ennaltaehkäistä sellasten slummien syntymistä, se ois se tärkein, ettei se stigma iskostu niihin ihmisiin, se huono-osaisuus ja slummiutuminen. (R2H3)

Rakenteelliset muutokset saavat aikaan syrjäytymiskehitystä ja altistavat muun muassa päihteiden käytölle. Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla ilmenee päihteiden käyttöä erityisesti Itäisen Helsingin alueella. Työntekijät toivovat ennaltaehkäiseviä toimia ongelmaan puuttumiseksi. Eritahtisen kotoutumisen nähtiin lisäävän maahanmuuttajataustaisen nuoren ja tämän perheen ristiriitoja ja palvelujen tarvetta.

Sit nuoret ei varmaan tossa asiassa mitään tukea saa sieltä vanhemmilta, jotka on ensimmäisen polven suomalaisia maahanmuuttajataustaisia. Siinä on jo sen toisen ja ensimmäisen polven välissä aikamoinen kulttuurinen kuilu, missä ois myöskin sitten tuen tarve ja informoinnin tarve. (R1H5)

Tiedon tarvetta ilmeni myös asunnottomuuden uhatessa, asuntoa hakiessa ja asunnottomaksi joutuessa. Iso osa työntekijöiden ajasta kuluu asunnottomien nuorten kanssa pe-

rusasioiden läpikäymiseen. Asunnottomille toivottiin erityistä infopistettä tai palvelevaa puhelinta.

(---)Mut kyl se infokin olis hyvä, meillähän on yhteiskunnassa erilaisia tukipisteitä. Olisko se sitten asumis- vai asunnottomuuspiste, no kuitenkin mist sais kaikkeen neuvoo. Mitä tulee vuokrasopimukseen, mitkä on oikeudet, velvotteet. (R3H1)

Moni työntekijä näkee maahanmuuttajataustaisten nuoret väliinputoajina, joille ei ole tilaa palvelujärjestelmässä. Järjestelmä on rakennettu tukemaan suurimmassa hädässä olevia, jolloin vähäisemmässä tuen tarpeessa olevat jäävät palvelujen ulkopuolelle. Lisäksi kotoutumistoimet nähtiin tarvetta vastaamattomina. Osan maahanmuuttajista katsottiin tarvitsevan kotoutumiseen tukea enemmän kuin keskimääräiset kolme vuotta, osan ei lainkaan.

(...) Ajattelen että kotouttamislaki pitäis ja se suunnitelma pitäis olla pidempi kuin se kolme vuotta, et ois intensiivinen työskentely perheessä taroituksenmukaisesti, eikä niin että määritellään se kolmeksi vuodeksi ja se on sitten sillä selvä ja kaikki on hoidettu. Ainakin alueella näkyy puhumatakaan heistä jotka ovat tulleet Suomeen ennen kotouttamislakia, ei heillä ole ymmärrystä asioista, vaikka he ovat käyneet esim asumisen opastuksen asuntoyhtiön kautta, joka tekee tosi hyvää työtä kädestä pitäen ja vierellä kulkien, mutta ajoitus ei välttämättä ole oikea, koska siellä on muuta juttua meneillään. (R1H8)

Asumisen opastuksen ja muun tuen oikea-aikaisuuteen kiinnitettiin huomiota. Yksilön tulisi saada pakollisten ja massoille suunnattujen toimien lisäksi yksilökohtaista palvelua. Eniten työntekijät kaipasivat kuitenkin nuorille monipuolisia tilapäisen ja pysyvän asumisen vaihtoehtoja. Tähänastiset toimet asunnottomuuden vähentämiseksi herättivät työntekijöissä vahvoja reaktioita:

Pari vuotta sitten tehtiin sellainen poliittinen linjaus että se ongelma on kadonnut! Pitkäaikaisasunnottomuuteen käytiin panostamaan, no miten se on näyttäytynyt? No siten et nuorten asunnottomuus on lisääntynyt. Konkreettisesti meil on paljon vähemmän välineitä kun se on niinkun keskitetty, ei kaikki oo 30 vuotta täyttäneitä päihteitä käyttävii kadulla asuvii, asunnottomuustilanteet on älyttömän vaihtelevii ja niihin ei pystytty nyt tällä hetkellä vastaamaan. (R2H4)

Työntekijöiden näkemyksen mukaan yhteiskunta ei ole toimissaan riittävästi huomioinut ihmisten moninaisia elämäntilanteita. Eräs työntekijä kertoi mitä hänen asiakkaansa oli ehdottanut ratkaisuksi ongelmaan:

Yksi asiakas heitti mulle, että miksi kaupunki ei voisi järjestää jotain sellaista isompaa taloa, johon kaikki maahanmuuttajanuoret muuttaisi asumaan ja asuis siellä vaikka vuos - puoltoista ja ne jotka on olleet siellä pidempään antais tukea niille just tulleille ja sitä kautta lähtis sellainen kiertokulku ja löytyis joku muu asunto. Mä ajattelin et siinä vois olla joku ideakin, tietysti siinä on monta vahvasti mietittävää asiaa et miten se toimii, mutta osittain siinä on ajatustakin kyllä. (R4H3)

Kritiikki kohdistui myös tietämykseen asunnottomuuden luonteesta yhteiskunnallisena ongelmana. Raportointityötä toivottiin kehitettävän niin, että ymmärrys sosiaalisista ilmiöistä lisääntyisi myös päätöksenteon tasolla.

Pitäis olla paljon enemmän aikaa jotta voitais tehdä sosiaalista raportointia sinne päättäjille. Tiedot, tilastot valuu päättäjille jotakin kautta, mutta miten ne tilastot tulkintaan, on vaan pelkkiä numeroita. Ihminen on numero, mut numeron takana ei oo mitään, se on vaan tyhjyyttä. Pitäis olla sellaista raportointia että ymmärrettäis niitä syvempiä asioita siellä taustalla. (R4H3)

Maahanmuuttajissa nähtiin käyttämättömiä voimavaroja, joita voitaisiin hyödyntää asunnottomuuden vastaisessa työssä. Maahanmuuttajayhteisöjen kanssa toivottiin vuoropuhelua ja yhteistyötä palvelujen kehittämiseksi. Työyhteisöihin toivottiin lisää maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä ja kulttuurintulkausta halutaan hyödyntää laajemmin.

7.3 Yhteenveto

Asunnottomuuden ehkäisemiseksi esitettiin toiveita maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän perheittensä tietämyksen lisäämisestä ja yleiseen asenneilmapiiriin vaikuttamisesta. Riittävä ja yksilön tilanteen huomioon ottava kotouttamistyö nähtiin tärkeänä varhaisen tuen muotona. Kotoutumistoimia ei tulisi sijoittaa aikaan, sillä osa maahanmuuttajista ei tarvitse kotouttamispalveluita lainkaan ja osa tarvitsee niitä kauemmin kuin kotouttamislaisissa säädetyt kolme vuotta.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten perheille toivotaan ennaltaehkäisevää tukea asumisen opastuksen ja kotiin tehtävän työn muodossa. Työntekijät näkevät tärkeänä että asumistaitoja ja talouden hallintaa opetettaisiin kouluissa ja ne kytkeytyisivät vanhempien kasvatustehtävään. Nuoret voisivat opiskella asumisen perustaitoja ja esimerkiksi suorittaa ”asumisen ajokortin”. Asumisen harjoittelu ja siihen saatava tuki nähtiin tarpeelliseksi askeleeksi matkalla kohti itsenäistä asumista ja sitä toivottiin nuorille lisää.

Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden osuuden lisääminen työyhteisössä, kulttuuritulkkien aktiivinen käyttö ja eri tahojen välinen yhteistyö nähdään toimiviksi asunnottomuuden vähentämisen keinoiksi. Työntekijätahojen ja maahanmuuttajayhteisöjen välinen yhteistyö on koettu hedelmälliseksi ja sen toivotaan lisääntyvän.

Moniongelmaisille nuorille toivottiin tukea kriisien ja traumojen käsittelyyn, jotta ne eivät johtaisi itselääkintään päihteillä. Lisäksi päihteettömille nuorille toivottiin muita tilapäisen asumisen vaihtoehtoja kuin Hietaniemen palvelukeskus.

TAULUKKO 4. Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuutta ennaltaehkäisevät toimet

Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuutta ennaltaehkäisevät toimet		
Asennetyö	Vaikuttaminen	Yhteiskunta
Tiedottaminen		
Asuntotuotanto	Rakenteelliset toimet	
Kaupunkirakenne		
Tarpeen mukaiset kotoutumistoimet		
Hyvien työkäytäntöjen juurruttaminen	Organisaation toimintatavat	Järjestelmä
Yhteistyön edistäminen		
Varhainen puuttuminen		
Monipuoliset asumisvaihtoehdot	Kehittämiskohteet	
Joustavat palvelut		
Käytännön tuki	Työskentelytavat	Työntekijät
Tiedon antaminen		
Vaikuttaminen syrjäytymistekijöihin		
Verkoston tukeminen		

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Asunnottomuuden ja asunnon löytämisen sudenkuopat

Katuasunnottomuuden katsotaan lähes hävinneen Suomesta, mutta tutkimus osoittaa maahanmuuttajataustaisten nuorten joukossa olevan uuden sukupolven kiertolaisia, jotka elävät ilman vakituista yöpaikkaa. Kiertely kytkeytyy piiloasunnottomuuteen, joka näyttyy suurena sosiaalisena ongelmana ja syrjäytymisen muotona. Ystäviensä luona asuvalla tai tuttavalta toiselle kiertävällä nuorella saattaa olla väliaikainen asumiseen soveltuva tila, mutta ei kuitenkaan mahdollisuutta yksityisyyteen tai samanlaista mahdollisuutta harjoittaa sosiaalisia suhteita kuin asunnon omistajalla, sillä hänellä ei ole valtaa vieraassa tilassa. Katto pään päällä ei myöskään tarkoita että tilassa olisi mahdollista nukkua tai opiskella.

Palvelujärjestelmän suurimmat puutteet kohdistuvat erilaisten asumisvaihtoehtojen tarjontaan ja riittävyteen. Järjestelmässä ei ole riittävästi huomioitu maahanmuuttoa ja kotoutumista erityisenä tuen tarvetta aiheuttavana tekijänä. Helsingin kaupungin sivuilla on mainittu Kulosaaren tuetun asumisen yksikön vastaavan erityisesti kotoutumisen ja nuorison tarpeisiin, mutta työntekijät eivät olleet tietoisia palvelusta. Lisäksi tuettuun asumiseen päästäkseen nuorella tulee olla mielenterveys- tai päihdeongelma. Työntekijöiden mukaan järjestelmän vaatimukset ja muutokset vaikeuttavat tai estävät asiakastyön toteuttamista.

Asunnottomuuden kasvaminen tai väheneminen ei ole sidoksissa ainoastaan asunnottomuuspolitiikkaan vaan sosiaalipoliittisiin muutoksiin ja kehitykseen. Asunnottomuus on jatkuvasti ajassa muuttuva ilmiö, jonka erityiseksi haasteeksi on Suomessa viime vuosina kehittynyt maahanmuuttajataustaisten asunnottomien lisääntyminen. Asunnottomuuden vastainen työ vaatii jatkuvaa kehittämistä koskien asuntojen saatavuutta sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyn keinoja. (Pleace, Culhane, Granfelt & Knutagård 2015, 12.)

Maahanmuuttajataustaisten nuorten asema asuntomarkkinoilla on heikko ja he kohtaavat asuntoa etsiessään epäoikeudenmukaista kohtelua ja monenlaisia esteitä. Rasinkan-

kaan (2013, 128, 130–133) mukaan etninen syrjintä rajoittaa maahanmuuttajataustaisen väestön asumisen mahdollisuuksia. Maahanmuuttajien omistusasuminen on Suomessa vähäistä, mikä johtuu kantaväestöä heikommasta taloudellisesta asemasta. Maahanmuuttajia asuu paljon sosiaalisen asumisen piirissä, jota hallinnoivat kunnalliset vuokra-asuntoyhtiöt tai yleishyödylliset asutosijoitusyhtiöt. Asuntoja välittävät viranomaistahot sekä yksityiset toimijat esiintyvät asuntomarkkinoiden portinvartijoina. Kaksi kolmasosaa yksityisestä vuokra-asuntokannasta on yksityishenkilöiden omistuksessa. Yksityiset vuokra-asuntomarkkinat asettavat rajoitteita korkean hintatason ja takuuvuokran johdosta. Vuokranantajat voiva myös valita vuokralaisensa vapaasti, mikä vaikeuttaa maahanmuuttajien asemaa vuokra-asuntomarkkinoilla.

Tutkimus vahvistaa aiempia löydöksiä maahanmuuttajataustaisen väestön asemasta asuntomarkkinoilla. Maahanmuuttajataustaiset nuoret näyttäytyvät toisen luokan kansalaisina, joiden on tyydyttävä siihen mitä tarjolla on. Voidaankin pohtia asunnottomalla maahanmuuttajataustaisella nuorella on oikeus. Saako hyvää vaatia? Loppujen lopuksi on kyse kantaväestön asenteista, siitä miten hyväksymme maahanmuuttajataustaiset nuoret osaksi suomalaista yhteiskuntaa ja miten heitä kohtelemme.

Tilastokeskuksen tutkimuksesta käy ilmi suomalaisten maahanmuuttokriittiset asenteet ja toisaalta tieto siitä että henkilökohtainen tutustuminen maahanmuuttajiin vähentää kielteisiä asenteita. Myönteinen asennoituminen on sidoksissa maahanmuuttajakontaktien määrään niin, että myönteinen ajattelu lisääntyy henkilökohtaisten tuttavuuksien lisääntyessä. (Jaakkola 2009, 76.) Yleisiin asenteisiin vaikuttaminenkin on siis tutkimustiedon valossa mahdollista. Tavoiteltaessa suvaitsevaisempaa yhteiskuntaa, on hyödyksi lisätä maahanmuuttajaväestön ja kantaväestön mahdollisuuksia kohtaamisiin arjessa.

8.2 Asunnottomuus ja psyykkinen terveys

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä keskeistä on palvelujen joustavuus ja palvelutoimien kattavuus. Asunnottomuusriskit tulee kyetä tunnistamaan varhaisessa vaiheessa ja puuttumaan niihin. Nuoret henkilöt joilla on mielenterveysongelmia tai ongelmallista päihteidenkäyttöä sekä marginalisoituneet maahanmuuttajat kuuluvat pitkäaikaisasunnottomuuden riskiryhmään. (Pleace, Culhane, Granfelt & Knutagård 2015, 89.)

Trauma voi haastaa mielenterveyden, mikä saattaa johtaa vaikeuksiin ihmissuhteissa ja päätyä asunnottomuuteen. Toisaalta asunnottomuus altistaa traumaattisille kokemuksille, jotka voivat johtaa mielenterveydellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin. Mielenterveyden ongelmat myös ylläpitävät asunnottomuutta. Trauma altistaa kielteisille käsityksille itsestä ja maailmasta, dissosiaatioille, riskin otolle, sekä aiheuttaa vaikeuksia tunteiden säätelyssä ja läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä. (O'Donnell, Varker, Cash, Armstrong, Di Censo, Zanatta, Murnane, Brophy & Phelps 2014, 62.)

Yksilön traumalla on pitkäkestoisia vaikutuksia perhe-elämään ja jopa seuraavien sukupolvien elämään. Tästä johtuen terveydenhuollossa on tärkeää tukea maahan muuttaneiden mielenterveyttä. Maahanmuuttajille suunnattuja mielenterveyspalveluita on Suomessa vielä vähän. Helsinkiin on kuitenkin perustettu vuonna 2013 psykiatrian konsultoituva maahanmuuttajatyöryhmä. (Schubert 2013, 63, 75.) Sosiaalitoimen ja terveystoimen yhteistyö on tärkeää, jotta yksilön tilanteesta saataisiin muodostettua kokonaiskuva ja tukitoimia voitaisiin tarjota tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Asunnottomuusilmiön moninaisuus on tärkeää huomioida palveluja kehitettäessä, jotta voidaan ajoissa tunnistaa ja puuttua tilanteisiin, joissa riskejä ilmenee. Nuorten asunnottomuuden taustalla on hyvin erilaisia syitä ja laukaisevia tekijöitä. Maahanmuuttajatausta vaatii erityistä huomioimista kaikissa palveluissa kotoutumisen haasteiden, mahdollisen traumataustan ja mielenterveysongelmien vuoksi.

Ennaltaehkäisyyn kannalta riskiryhmässä olevien tunnistaminen, sekä etsivä työn ja matalan kynnyksen palvelut ovat ensiarvoisen tärkeitä. Kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisestä asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä on saatu hyviä tuloksia ja myös ammatillista tukea voidaan vahvistaa vertaistuen avulla. (Pleace, Culhane, Granfelt & Knutagård 2015, 89.)

8.3 Nuorten ja perheiden varhainen tukeminen

Nuorisoasunnottomuuteen puuttuminen on erittäin tärkeää myös siirtymävaiheiden valossa. Yhteiskunnassa toivottuja siirtymiä aikuisuuteen ovat kouluttautuminen, työn

teko, itsenäinen asuminen, sekä parisuhteen ja perheen muodostaminen. Maahanmuuttajataustainen nuori voi joutua työstämään kahta elämänkriisiä samanaikaisesti: maahanasettumista ja kehittymistä aikuiseksi. On kaikkien etu tukea aikuiseksi kasvamista, jotta nuorista kasvaisi yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä ja osallisia toimijoita.

Asettuminen uuteen kulttuuriin nuoruusiässä voi synnyttää ristiriitoja perheessä, koulussa ja ystäväpiirissä. Nuorille tyypilliset auktoriteettikonfliktit saattavat ilmetä maahanmuuttajanuorten keskuudessa tavallista voimakkaampina. (Schubert 2013, 71.) Sukupolvien välisillä konflikteilla on suuri merkitys asunnottomaksi joutumisessa. Konfliktit eivät ilme ainoastaan pyrkimyksenä irtaantumiseen vanhemmista, vaan vanhempien ja nuorten kulttuuritaustan eroina, erityisesti silloin kun nuori on elänyt maassa pitkään. Toisaalta vanhemmat ovat nuorille tärkein tuen lähde asunnottomaksi jouduttua tai uutta asuntoa etsiessä.

Alitolppa-Niitamon ja Leinosen (2013, 99) mukaan perhe on usein keskeisin nuoren elämäntilanteeseen vaikuttava tekijä. Sukupolvien väliset hyvät suhteet sekä vanhempien tuki ja ohjaus vahvistavat nuoren hyvinvointia. Maahanmuuttajataustaisilla nuorilla tarve perheen tukeen saattaa olla tavanomaista suurempi, mikäli nuoruusiälle tyypillisiä kodin ulkopuolisia vertaissuhteita ei ole riittävästi.

Maahanmuuttajaperheille tulisi kohdentaa riittävästi ennaltaehkäiseviä palveluja, jotta asunnottomuus ei katkaise nuoren siirtymistä kohti aikuisuutta. Alitolppa-Niitamo ja Leinonen (2013, 100, 102) toteavat vanhempien voimavarojen määrittävän haastavasta elämäntilanteesta selviämistä. Yhteiskunta asettaa rajat ja luo mahdollisuudet hyvälle vanhemmuudelle ja turvalliseen perhe-elämälle. Monet kotoutujat ovat tottuneet tukeutumaan omiin luonnollisiin verkostoihinsa yhteiskunnallisen ammatillisen avun sijasta.

Vanhemmille ja perheille on tärkeää tarjota tukea luonnollisissa toimintaympäristöissä, kuten koulutuksen yhteydessä. Vanhempien saavuttaessa riittävät tiedot ja taidot yhteiskunnassa toimimiseksi, voivat he paremmin tukea nuoria myös itsenäistymisessä ja asumiseen liittyvissä asioissa. Tässä tutkimuksessa esiin tulleet voimakkaat konfliktit, jotka johtivat nuoren lähtemiseen tai häätämiseen kotoa, voisivat olla selvitettävissä muun muassa perhetyön keinoin. Maahanmuuttajaperheissä on myös tarvetta kulttuurisensitiiviselle väkivaltatyölle.

8.4 Alaikäisenä maahan muuttaneiden tukeminen

Alaikäisenä yksin maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden tilanne vaatii nopeita toimia. Monet heistä muuttavat oleskeluluvan saatuaan Helsinkiin ja päätyvät asunnottomiksi ilman tarvittavaa tukea ja palveluita. Työ- ja elinkeinoministeriön (2014, 27) mukaan ryhmäkodin henkilökunta on vastuussa täysi-ikäistyvästä nuoresta, joka muuttaa kuntaan. Nuoren muuttaessa samaan kuntaan, jossa ryhmäkoti sijaitsee, voivat työntekijät auttaa asunnon etsimisessä ja muuttamisessa ja neuvoa muuttoon liittyvissä asioissa. Nuoren muutto vieraalle paikkakunnalle voi vaikeuttaa tai estää ryhmäkodin henkilökunnan mahdollisuuksia tarjota tukea. Kotoutumislain mukaan nuori on oikeutettu lastensuojelulaissa määritettyihin tukitoimenpiteisiin, mukaan lukien jälkihuollon palvelut.

Kaikki itsenäistyvät nuoret eivät kuitenkaan saa tarvittavia tukitoimia, kuten tukihenkilöä tai ylimääräisiä ohjaustapaamisia sosiaalitoimen työntekijän kanssa. Toimet olisivat kuitenkin tarpeen, jotta nuori saisi hyvän alun elämälleen. Muuttoliike pääkaupunkiseudulle altistaa asunnottomuudelle ja nuorten majailulle muiden nurkissa, mikä on huono lähtökohta kotoutumiselle. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 27.)

Työ- ja elinkeinoministeriö suosittaa tiedottamista jälkihuollon palveluiden kattavasta käyttömahdollisuudesta ryhmäkotien ja kuntien työntekijöille. Kunnan kotouttamisohjelmassa tulee käsitellä ryhmäkodeista itsenäistyvien nuorten tilannetta ja varautua nuorten muuttamiseen kuntaan. Mikäli nuori muuttaa ryhmäkodista toiselle paikkakunnalle, tulee ryhmäkodin henkilökunnan varmistaa että nuori saa jälkihuollon palveluita ja kunta ottaa tästä vastuun. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014, 45–46.)

8.5 Valoa tunnelin päässä

Tilastokeskuksen tuoreimmasta asunnottomuusraportista ilmenee maahanmuuttajien asunnottomuuden kääntyneen vuoden 2014 aikana ensimmäistä kertaa selvään laskuun (ARA 2015). Asunnottomuus 2014 liitteessä selvitetään asunnottomuuden vähentämisen toimenpiteitä PAAVO-kunnissa ja mahdollisia syitä Helsingin asunnottomuuskehitykseen.

Helsingin toimenpiteitä asunnottomuuden vähentämiseksi vuonna 2014 olivat asuntojen osoittaminen pitkäaikaisasunnottomille ja tuetun asumisen tarpeessa oleville. Lisäksi asumisneuvontaa on toteutettu järjestelmällisesti eri puolilla Helsinkiä yhteistyössä Helsingin kaupungin asuntojen kanssa. Asumisneuvonnalla on pyritty vastaamaan uhkatilehtiin liittyen asumisen ongelmiin. Helsingin kaupungin asuntojen kanssa on tehostettu toimenpiteitä, joilla puuttua vuokravelkatilanteisiin. (ARA 2015)

Valtioneuvoston asuntopoliittiseen toimenpideohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi asumisneuvontatoiminnan vakiinnuttaminen vuosina 2015–2017 pysyväksi toiminnaksi valtionavustusten tuella. ARA myöntää avustuksia hakeville kunnille, yhteisöille ja järjestöille asumisneuvontatoiminnan käynnistämiseen ja toteuttamiseen. (ARA 2015.)

Joissain haastatelluissa yksiköissä tehtiin asunnottomuutta ennaltaehkäisevää työtä, kuten järjestettiin asumisinfoja tai neuvontaa ja ohjausta asunnon menettämisen estämiseksi. Työntekijät pitivät ennaltaehkäiseviä toimintamuotoja tärkeinä, mutta kokivat työskentelyn olevan liian vähäistä. Työntekijöiden toiveiden ja erityisesti nuorten itsensä kannalta on merkityksellistä, että asumisneuvonnan tärkeys on havaittu myös ylemmällä tasolla ja sen toteuttamiseen investoidaan.

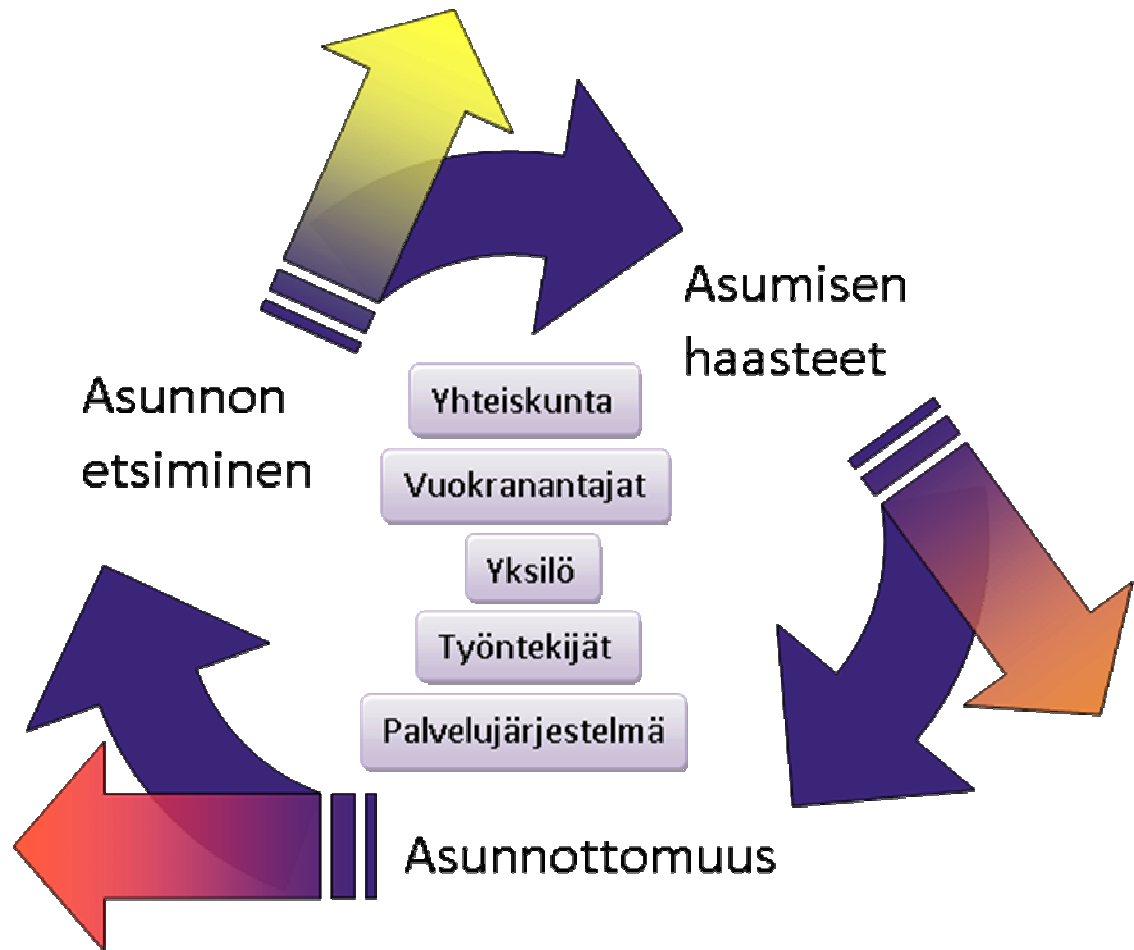
9 POHDINTA

9.1 Syrjäytymisen kehä ja reittejä ulos asunnottomuudesta

Tutkimuksen tulokset tukevat aiempaa näkemystä asunnottomuudesta rakenteellisten ja järjestelmän tekijöiden sekä yksilöllisten ja ihmissuhdetekijöiden summana. Taulukoista 1–4 on nähtävissä, että yhteiskunnalla, palvelujärjestelmällä, työntekijöillä ja yksilöllä on monenlaisia vaikutuksia asunnottomuuteen. Kunkin tekijän osalta on nähtävissä asunnottomuudelle altistavia ja asunnottomuutta aiheuttavia seikkoja ja toisaalta mahdollisuuksia ennaltaehkäistä asunnottomuutta ja reittejä ulos asunnottomuudesta.

Kuviossa 2 tarkastelen asunnottomuuden tyypillistä kulkua: haasteet asumisessa, asunnottomaksi joutuminen ja asunnon etsintä. Siniset nuolet kuvaavat ikävien tapahtumien jatkumoa, joka pitkään jatkuessaan johtaa syrjäytymiseen myös elämän muilla osaluilla. Keltainen, oranssi ja punainen nuoli kuvaavat mahdollisuuksia rikkoa negatiivinen kehä.

Monesti asuntoa etsiessä tarvittava panostus on vähäisin niin tarvittavien resurssien kuin vaadittavan energian suhteen. Yksilön mahdollisuudet pärjätä itsenäisesti tai kevyellä tuella ovat tällöin suurimmat. Palvelujärjestelmän ja työntekijöiden mahdollisuudet tukea maahanmuuttajataustaista nuorta asunnon etsinnässä ovat usein ohjaus ja neuvonta sekä käytännön apu esimerkiksi asuntohakemuksen täyttämässä. Asumisen haasteet vaativat enemmän panostusta, eikä yksilö välttämättä selviä tilanteesta itsenäisesti vaan tarvitsee verkoston tai viranomaisten tukea. Palvelujärjestelmän tukemisen mahdollisuuksia ovat vahvempi tuki ja ohjaus sekä ongelmakohtien selvittely. Työskentely asumisen haasteissa saattaa myös vaatia kotiin vietävää intensiivistä tukea. Kaikista haastavin tilanne on nuoren jouduttua asunnottomaksi. Asunnottomuus nakertaa voimia selviytyä muilla elämänalueilla, jolloin asunnon hakeminenkin vaikeutuu. Palvelujärjestelmä ei välttämättä tavoita asunnottomia nuoria ja heidän tarvitsemansa tukitoimet ja palvelut ovat raskaita ja kalliita.

KUVIO 2. Syrjäytymisen kehä ja ulospääsyn mahdollisuudet

Kuviosta ilmenee asunnottomuuden kehämäisyys, syrjäytyminen ei tapahdu yhtäkkiä vaan monimutkaisen tapahtumaketjun seurauksena. Asunnottomuuden kestoon vaikuttavat erityisesti nuoren kyvyt toimia asuntomarkkinoilla ja asunnon löydyttyäkin on tärkeää turvata asumiseen liittyvät tiedot ja taidot asunnottomuuskierteen välttämiseksi. Pienilläkin toimilla, kuten nuoren opastamisella asumisen taidoissa, voidaan katkaista alkava kierre ja estää asunnottomaksi joutuminen.

9.2 Tutkimustulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuutta ilmiönä Helsingin kaupungin työntekijöiden näkökulmasta, sekä asunnotto-

muuden ennaltaehkäisyn mahdollisuuksia. Fokusryhmähaastattelut tuottivat runsaan aineiston, joka tarjosi monipuolisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tutkimus tuotti myös teoreettista tietoa taulukoiden ja kuvion muodossa, jotka auttavat ymmärtämään asunnottomuutta ja muita siihen tiiviisti kytkeytyviä ilmiöitä. Tietoa voivat hyödyntää vastaavissa tehtävissä toimivat työntekijät, työtä kehittävät tahot sekä päättäjät.

Tiedon tuottamisen ohella opinnäytetyön tavoitteena oli täydentää viimevuotista Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikka ohjelman tutkimusta maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuudesta. Katiskon (2015) toteuttamassa tutkimuksessa haastateltiin 41:tä nuorta asunnottomuuteen johtaneista tekijöistä, asunnottomuuden kokemuksista, sekä asunnottomuuden vaikutuksista nuorten arkeen ja elämään. Tutkimusten tulokset olivat hyvin samansuuntaisia.

Nuoret ovat usein tulleet Suomeen pakolaisina tai turvapaikanhakijoina ja heidän taustansa ovat hajanaiset. Moni nuorista elää oman onnensa nojassa, perheen ja sukulaisten asuessa ulkomailla. Päädyttyään asunnottomiksi nuoret majoittuvat usein ystävien, tuttavien tai sisarusten luona. Asumista muiden nurkissa leimaa kiertely paikasta toiseen.

Moni nuorista opiskelee aikuiskoulutusjärjestelmässä, mistä on tullut heille merkittävä tuen tarjoaja. Nämä pakolais- ja turvapaikanhakijanuoret ovat tukeutuneet epävirallisiin auttamiskanaviin, kuten opiskelupaikan kuraattoriin pärjätäkseen ja löytääkseen asunnon. (Katisko 2015). Tässä tutkimuksessa haastatellut työntekijät eivät olleet tietoisia epävirallisen auttamiskanavan syntyisestä koulutusjärjestelmästä. Moni maahanmuuttajataustainen nuori asiakas kuitenkin heidän kertomansa mukaan opiskeli aikuiskoulutusjärjestelmässä.

Työntekijöiden näkemykset mahdollisuuksistaan auttaa asunnottomuustilanteissa ovat myös samansuuntaisia nuorten kokemusten kanssa. Toisinaan työntekijöiden apu oli korvaamatonta, mutta joissain tilanteissa he olivat voimattomia ongelman edessä. Työntekijät pitivät palvelujärjestelmän puutteita ja rajoitteita suurimpana syynä kykenemättömyyteen toimia.

Työntekijöiden haastatteluista ilmeni myös asioita joista nuoret eivät puhuneet. Nuoret pitivät Helsingin tarjoamia mahdollisuuksia tilapäismajoitukseen itselleen sopimattomi-

na ja pelottavina. He saattoivat yöpyä mieluummin jopa taivasalla. Nuoret eivät myöskään osanneet esittää kehittämisehdotuksia koskien palvelujärjestelmää, mikä on ymmärrettävää sen valossa että työntekijät itsekin pitivät järjestelmää monimutkaisena.

Syrjinnän käsite nousi molemmissa tutkimuksissa keskeiseksi asunnon saantia haittaavaksi tekijäksi. Vuokra-asuntomarkkinoiden vinoumasta johtuen yksityiset vuokranantajat ovat valta-asemassa suhteessa hakijoihin ja voivat asettaa vuokralaisille haluamansa kriteerit.

9.3 Jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin asunnottomuuden ennaltaehkäisyä kunnallisten palvelujen suhteen ja haastatellut olivat kunnan työntekijöitä. Jatkossa voisi olla tarpeen selvittää myös toisen ja kolmannen sektorin tekemää asunnottomuustyötä maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa ja miten siitä saatua tietoa voitaisiin hyödyntää asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä.

Myös asunnottomuustyön vaikuttavuuden arviointiin tulisi myöntää resursseja. Tiedämme tutkimusten perusteella asunnottomuutta ennaltaehkäisevillä toimilla olevan vaikutusta, mutta minkälainen työ on vaikuttavinta ja mihin kannattaa panostaa?

Työntekijöiden toiminta asunnottomien nuorten hyväksi vaihteli riippuen yksiköstä, työnkuvasta ja henkilökohtaisesta taustasta. Jäin pohtimaan mitä merkitystä työntekijöiden työotteella, uskomuksilla sekä asenteella on työhön. Myös työntekijöiden asenteita ja toimintaa voitaisiin tutkia tarkemmin asunnottomuuden vastaisen työn vaikuttavuuden kannalta.

9.4 Eettisyyden ja luotettavuuden arviointia

Tutkimuksen arvioinnin yhteydessä on tärkeää pohtia prosessiin liittyviä eettisiä kysymyksiä, tutkijan asemaa suhteessa tutkittaviin ja yleisöön, sekä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimusta tehtäessä on noudatettava hyvää tutkimuskäytäntöä, erityisesti kun-

nioitettava ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Fokusryhmähaastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltavia kohdeltiin kunnioittavasti ja anonyymiteettiä suojaten. Haastateltaville toimitettiin ennen haastattelujankohtaa tiedot tutkimuksen taustoista ja toteuttamisesta. Osallistujista kerättiin vain tutkimuksen kannalta olennaista tietoa. Äänitteet ja muistiinpanot hävitettiin tutkimusraportin valmistuttua. Litteroidusta aineistosta tai aineistoesimerkeistä ei ole yksilöitävissä työntekijöitä tai yksikköä.

Tutkimuksen pyrittiin saamaan käytännönläheistä ja helposti hyödynnettävää tietoa ilmiöstä ja asunnottomuuden vastaisen työn mahdollisuuksista. Tarkasteltaessa käytettyjen menetelmien luotettavuutta ja johdonmukaisuutta, voidaan todeta valittujen menetelmien soveltuneen hyvin tarkoitukseensa. Fokusryhmähaastattelujen avulla saatiin kerättyä laaja aineisto, joka antoi monipuolisia vastauksia tutkimusongelmaan.

Analysoitaessa fokusryhmähaastatteluja teemoittelemalla, tulee yksilöiden näkökulmat pyrkiä erottamaan ryhmän yhteisestä näkemyksestä. Ryhmässä vähemmistöön jääneisiin mielipiteisiin ja esimerkkeihin, jotka eivät tunnu sopivan tutkimuksen yleiseen teoriaan tulee kiinnittää huomiota. (Liamputtong 2011, 174.) Työntekijän toimenkuvalla oli merkitystä fokusryhmähaastattelujen sisällön kannalta. Eri ryhmät tuottivat sekä samanlaisia että erilaisia näkökulmia ilmiöstä. Toisaalta ryhmissä oli aina myös eriäviä ääniä, jotka eivät yhtyneet yleiseen mielipiteeseen vaan argumentoivat sitä vastaan. Ryhmien määrä ja kokoonpano olivat riittäviä muodostamaan monipuolisen kuvan ilmiöstä.

Teemoittelu auttoi järjestämään kerätyn aineiston loogiseksi kokonaisuudeksi, josta oli mahdollista tehdä päätelmiä. Teemoittelun pohjalta oli myös mahdollista luoda yhteenvetotaulukot, joiden tarkoituksena on auttaa lukijaa saamaan kokonaiskuva aineiston sisällöstä.

Julkaisua kirjoittaessa jouduin pohtimaan tunnistettavuutta osallistujien taustatietojen suhteen. Raportissa sitaattien yhteyteen tulisi liittää järjestysnumeroiden lisäksi myös muita tunnistetietoja, kuten sukupuoli, ikä, ammatti ja asuinpaikka (Saaranen-

Kauppinen & Puusniekka 2006). Kävin asiasta keskustelua yhteistyökumppanin kanssa ja päätimme jättää muut tunnistetiedot pois, sillä niillä ei ollut suurta merkitystä tutkimustehtävän kannalta ja ne olisivat saattaneet loukata haastateltavien anonymiteettiä. Samasta syystä olen myös tehnyt joihinkin sitaatteihin poistoja ja pieniä muutoksia, mikäli yksilön puhetapa olisi voinut olla tunnistettavissa aineistoesimerkistä.

Tutkimuksen toteutuksessa ei ilmennyt suuria vaikeuksia. Yksi yksikkö viidestä mukaan pyydetystä jättäytyi pois haastatteluista, mutta tällä ei ollut lopputuloksen kannalta suurta merkitystä, sillä toinen saman osaston yksikkö osallistui tutkimukseen. Prosessin aikana haastavinta oli saada kohderyhmä osallistumaan tutkimukseen ja kerättyä haastateltavat saman pöydän ääreen. Tämä edellytti lukuisia yhteydenottoja yksiköiden esimiehiin, jotka joutuivat myös työskentelemään asian parissa tiedustelemalla työntekijöiden osallistumisesta. Suuret kiitokset esimiehille ja haastatteluihin osallistuneille tutkimuksen mahdollistamisesta!

Asunnottomuuden tutkiminen on aiheena yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja muutokseen pyrkivä. Tutkijana asemani ja näkemykseni aiheesta ei voi olla objektiivinen, sillä opinnäytetyön tekeminen on jo lähtökohtaisesti vaikuttamistyötä. Näkökulmalla on ollut vaikutusta erityisesti aiheenvalintaan ja mahdollisesti analyysivaiheessa siihen miten olen ilmiötä tarkastellut. Saaranen- Kauppinen & Puusniekan (2006) mukaan täydellinen objektiivisuus ei ole mahdollista eikä tarpeenkaan. Sen sijaan tutkijan tulee pyrkiä tiedostamaan omat asenteensa ja uskomuksensa ja pyrkiä toimimaan niin etteivät ne vaikuta tutkimuksen tekoon liikaa.

Olen työskennellyt tutkimuksen parissa noudattaen hyvän tieteellisen käytännön mukaisia menettelytapoja ja pyrkinyt antamaan työntekijöille äänen niin että olisin itse vaikuttanut mahdollisimman vähän tutkimustuloksiin. Työskentelyssäni olen pyrkinyt olemaan huolellinen ja rehellinen, sekä noudattanut tutkimuksen toteuttamisen vaiheita suunnitelman mukaisesti. Muiden työn olen huomioinut käyttämällä suunnitelmassa, käsikirjoituksessa ja opinnäytetyöraportissa suositeltuja viittauskäytäntöjä. Tutkimuksen tekoon ei myönnetty rahoitusta, opiskelijana toteutin tutkimuksen opinnäytetyöhön varatun ajan puitteissa.

9.5 Ammatillinen pohdinta

Kiinnostukseni aiheeseen virisi vuonna 2012 ollessani työharjoittelussa Espoon kaupungin maahanmuuttajapalveluissa, maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapisteessä. Harjoittelun aikana tapasin useita asiakkaita, jotka olivat asunnottomia tai elivät asunnottomuusuhan alla. Asunnottomien tukeminen oli työssä suuri haaste ja herätti kysymyksen siitä mitä ongelmalle voisi tehdä.

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi keväällä 2014, kun olin avustamassa tutkija Marja Kattiskoa haastatteluissa. Haastattelutilanteissa havaitsin, miten vaikeaa maahan muuttaneille nuorille oli kertoa tuntemuksistaan liittyen asumisen kokemuksiin ja ilmaista toiveitaan tai esittää parannusehdotuksia koskien asunnottomien palveluita. Halusin lähteä selvittämään miten vaillinaiset asumisolosuhteet näyttäytyvät aktiivisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa työskentelevien silmissä ja nouseeko esiin tietoa, jota voitaisiin hyödyntää nuorten asunnottomuuden ehkäisemisessä.

Ammatillisen kasvun näkökulmasta opinnäytetyö vastaa sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseja. Mäkisen, Raatikaisen, Rahikan ja Saarnion (2011, 18–19) mukaan Sosionomin tutkinto valmistaa sosiaalialan asiantuntijatehtävissä toimimiseen tarjoten teoreettiset perusteet sekä laajat käytännön tiedot ja taidot työtä varten. Koulutuksen tuottamat kompetenssit ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen analyysitaito, reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen, sekä yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston (2010, 2) julkaisussa mainitaan sosiaalialan eettisen osaamisen kulmakiviä olevan tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistäminen sekä pyrkimys huono-osaisuuden ehkäisemiseen. Sosionomin tulee tuntea hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät sekä kyetä osallistumaan palveluiden kehittämiseen ja tuottamiseen.

Aihealueeseen perehtyminen on vahvistanut eettistä osaamistani ja palvelujärjestelmäosaamistani. Opinnäyteprosessin aikana olen oppinut tuntemaan asunnottomien palveluja sekä asunnottomuutta ennaltaehkäisevää järjestelmää. Sosionomin tulee osata jäsentää sosiaalisia ongelmia yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja ymmärtää yksilön ja yhteiskunnan välistä suhdetta (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 19).

Asunnottomuus on huono-osaisuuden ilmentymänä, jonka ehkäisemiseksi tarvitaan yhteiskunnallisia toimia. Tutkimus tuo esiin maahanmuuttajataustaisten nuorten heikon aseman asuntomarkkinoilla ja palvelujärjestelmän joustamattomuuden. Huono-osaisuuden näkyväksi tekeminen on tasa-arvoa edistävää työtä.

Reflektiivisen kehittämisosaamisen suhteen olen omaksunut tutkivan työotteen. Prosessin aikana olen oppinut käytännön tutkimuksen perusteet ja opinnäytetyö on tuottanut uutta tietoa, jota voidaan hyödyntää arjen työssä ja palvelujen kehittämisessä. Kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kannalta asunnottomuuden tutkiminen on lisännyt ymmärrystäni asunnottomuudesta ilmiönä alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Uusia yhteiskunnallisia ilmiöitä ja haasteita on syytä tutkia ja tuoda tietoisuuteen, jotta palvelujärjestelmää voidaan kehittää tarpeita vastaavaksi. Ajat muuttuvat ja yhteiskunnalliset ongelmat vaihtuvat, joten järjestelmänkin on muututtava ja pysyttävä ajan hermolla.

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne & Leinonen, Elina 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme: maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä, sivut 96–113. Helsinki: Väestöliitto.
- Anis, Merja 2013. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme: maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä, sivut 147–161. Helsinki: Väestöliitto.
- ARA, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2014. Asunnottomat 2013. Selvitys 2/2014. Viitattu 23.4.2014. [http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/ARAn_selvitykset\(636\)](http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/ARAn_selvitykset(636))
- ARA, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2015. Asunnottomat 2014. Selvitys 1/2015. Viitattu 17.4.2015. [http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/Selvitys_12015_Asunnotomat_2014\(32596\)](http://www.ara.fi/fi-FI/ARAtietopankki/ARAn_selvitykset/Selvitys_12015_Asunnotomat_2014(32596))
- Edgar, Bill 2009. European Review of Statistics on Homelessness. European Observatory on Homelessness. Brussels: FEANTSA.
- Eskola, Jari & Suoranta Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- FEANTSA 2011, the European Federation of National Organisations working with the Homeless. ETHOS - European Typology on Homelessness and Housing Exclusion – Finnish. Viitattu 11.5.2014. <http://feantsa.org/spip.php?article120&lang=en>
- Gaetz, Stephen 2014. Coming of Age – Reimagining the Response to Youth Homelessness in Canada. Toronto: The Canadian Homelessness Research Network Press.
- Halla, Tapio 2007. Psykkisesti sairas maahanmuuttaja. Artikkel, Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. Artikkelin tunnus: duo96297 (096.297) 2007;123(4):469-75 <http://www.duodecimlehti.fi/>

- Helminen, Marja-Liisa & Pietiläinen, Marjut 2014. Tilastokeskus - Artikkelit:
Maahanmuutto moninaistaa lasten perheitä. Viitattu 28.11.2014.
http://www.stat.fi/artikkelit/2014/art_2014-02-26_002.html?s=0
- Helsingin kaupunki 2013. Kaupunki ja hallinto - Strategia ja talous - Strategiaohjelma.
Viitattu 30.11.2014. www.hel.fi/strategiaohjelma
- Helsingin kaupunki 2014 A. Kaupunki ja hallinto - Hallinto ja palvelut - Palveluja
asukasryhmittäin - Maahanmuuttajat - Maahanmuuttoasiat kaupungilla.
Viitattu 30.11.2014. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/asukasryhmat/maahanmuuttajat/Maahanmuuttoasiat+kaupungilla/>
- Helsingin kaupunki 2014 B. Sosiaali- ja terveystoimet - Sosiaalinen tuki ja
toimeentulo - Maahanmuuttajien tuet ja palvelut - Maahanmuuttoyksikkö.
Viitattu 30.11.2014. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/maahanmuuttajien-tuet-ja-palvelut/maahanmuuttoyksikko/>
- Helsingin kaupunki 2014 C. Sosiaali- ja terveystoimet - Sosiaalinen tuki ja
toimeentulo - Asumisneuvonta. Viitattu 30.11.2014.
<http://www.hel.fi/www/helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asumisneuvonta>
- Helsingin kaupunki 2014 D. Sosiaali- ja terveystoimet - Sosiaalinen tuki ja
toimeentulo - Asunnottomien tuet ja palvelut. Viitattu 30.11.2014.
<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/>
- Helsingin kaupunki 2014 E. Kaupunki ja hallinto - Hallinto - Palvelut - Palvelukuvaus -
Ulkona asuvien parissa tehtävä etsivä työ. Viitattu 30.11.2014.
<http://www.hel.fi/www/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/palvelut/palvelukuvaus?id=3386>
- Helsingin kaupunki 2014 F. Sosiaali- ja terveystoimet - Sosiaalinen tuki ja
toimeentulo - Asunnottomien tuet ja palvelut - Tukiasuminen. Viitattu
30.11.2014. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/tukiasuminen/>
- Helsingin kaupunki 2014 G. Sosiaali- ja terveystoimet - Sosiaalinen tuki ja
toimeentulo - Asunnottomien tuet ja palvelut - Tukikodit. Viitattu

30.11.2014. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/tukikodit/>

Helsingin kaupunki 2014 H. Sosiaali- ja terveyspalvelut - Sosiaalinen tuki ja toimeentulo - Asunnottomien tuet ja palvelut - Palvelukeskukset. Viitattu 30.11.2014. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-tuki-ja-toimeentulo/asunnottomien-tuet-ja-palvelut/palvelukeskukset/>

Helsingin yliopisto 2006. Kaupunkitutkimus ja metropolipolitiikka -ohjelma. Viitattu 11.5.2014. <http://www.helsinki.fi/kaupunkitutkimus/ohjelma/index.htm>

Jaakkola, Magdalena 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta: asennemuutokset 1987–2007. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Katisko, Marja 2013. Maahanmuuttajien asunnottomuus metropolialueella. Teoksessa Susanna Hyväri ja Sakari Kainulainen (toim.), Paikka asua ja elää – Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin, sivut 111–130. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Katisko, Marja 2014. Tutkimussuunnitelma: Nuoret asunnottomat maahanmuuttajat. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu 2014.

Katisko, Marja 2015. Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikka tutkimusohjelma: Raportti vuoden 2014 toiminnasta. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2013. Vailla vakinaista asuntoa. Paikka asua ja elää – Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin, sivut 25–47. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Viitattu 29.11.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Liamputtong, Pranee 2011. Focus group methodology – Principles and practice. Los Angeles: SAGE.

Maahanmuuttovirasto 2014. Medialle - Sanasto. Viitattu 29.11.2014. http://www.migri.fi/medialle/sanasto#V_fi

Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna 2013. Muuttajat – kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.

- Marttunen, Mauri & Kaltiala-Heino, Riittakerttu 2014. Nuoruusikä. Teoksessa Jouko Lönnqvist, Markus Henriksson, Mauri Marttunen ja Timo Partonen, Psykiatria, sivut 646–649. Helsinki: Duodecim.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro.
- O'Donnell, Meaghan; Varker, Tracey; Cash, Richard; Armstrong, Renee; Di Censo, Louisa; Zanatta, Paul; Murnane, Alan; Brophy, Lisa & Phelps, Andrea 2014. The Trauma and Homelessness Initiative. Report prepared by the Australian Centre for Posttraumatic Mental Health in collaboration with Sacred Heart Mission, Mind Australia, Inner South Community Health and VincentCare Victoria. Viitattu 6.4.2015.
<https://www.sacredheartmission.org/understanding-homelessness/homelessness-projects-reports>
- Pleace, Nicholas; Culhane, Dennis; Granfelt, Riitta & Knutagård, Marcus 2015. The Finnish Homelessness Strategy – An International Review. Ympäristöministeriön raportteja 3/2015. Viitattu 23.4.2015.
[http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/YMra_3en2015_The_Finnish_Homelessness_S\(t\(32667\)\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Julkaisut/YMra_3en2015_The_Finnish_Homelessness_S(t(32667)))
- Rapo, Markus 2011. Tilastokeskus - Artikkelit - Kuka on maahanmuuttaja? Viitattu 28.11.2014 http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-02-15_003.html?s=0
- Rasinkangas, Jarkko 2013. Maahanmuuttajien asuminen ja alueellinen sijoittuminen. Teoksessa Tuomas Martikainen, Pasi Saukkonen & Minna Säävälä (toim.) Muuttajat – kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta, sivut 123–140. Helsinki: Gaudeamus.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 24.1.2015.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Schubert, Carla 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme: maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä, sivut 63–77. Helsinki: Väestöliitto.

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010. Esitys sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseista. Viitattu 21.4.2014.

http://www.sosiaaliportti.fi/File/c16110a5-e16c-4834-9532-48847ff5dd52/Sosionomi_AMK_Kompetenssit_15042010.pdf

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten

turvapaikanhakijoiden vastaanotto ja järjestelmän kehittämistarpeet. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 29/2014. Viitattu 14.4.2015.

https://www.tem.fi/ajankohtaista/julkaisut/konserni/ilman_huoltajaa_tulleiden_alaikaisten_turvapaikanhakijoiden_vastaanotto_ja_jarjestelman_kehittamistarpeet.97982.xhtml

LIITE1: Saatekirje

Arvoisa vastaanottaja,

Maahanmuuttajataustaisten nuorten asunnottomuus on kasvanut viime vuosina erityisesti Helsingissä. (Katisko 2013; ARA 2014; Kostainen & Laakso 2013) Työyhteisönne jäsenillä on tärkeää tietoa liittyen nuorten asunnottomuuden haasteisiin ja ennaltaehkäisyyn.

Toivomme yksikkönne työntekijöiden (4-8 henkilöä) osallistuvan Maahan muuttaneiden nuorten asunnottomuus -tutkimukseen liittyvään fokusryhmähaastatteluun. Tutkimus toteutetaan opinnäytetyönä yhteistyössä tutkija Marja Katiskon sekä Kaupunkitutkimus- ja metropolipolitiikkaohjelman kanssa.

Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa maahan muuttaneiden nuorten kanssa työskentelevien työntekijöiden kokemuksista arjen työssä, sekä heidän näkemyksistään koskien asunnottomuuden ennaltaehkäisyn mahdollisuuksia. Tutkimusaineisto kerätään fokusryhmähaastatteluina 11/2014 – 12/2014.

Fokusryhmähaastattelu on tarkoitus toteuttaa työyhteisön luonnollisen kokoontumisen, kuten viikkopalaverin yhteydessä. Ryhmähaastattelutilaisuus tarjoaa työyhteisölle mahdollisuuden pohtia ajankohtaista aihetta ja keskustella palvelujärjestelmän kehittämisestä. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja saatuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja anonymisti.

Tutkimuksen onnistumiseksi jokaisen ilmiöstä kokemusta omaavan työntekijän osallistuminen on tärkeää! Toivomme, että ilmoitatte työyhteisönne osallistujien määrän ja sopivan haastatteluajankohdan lokakuun 2014 aikana alla oleviin sähköpostiosoitteisiin.

Alustavat tutkimustulokset julkaistaan vuoden 2015 alussa ja ne toimitetaan tutkimukseen osallistuneille yksiköille. Tutkimuksesta julkaistaan opinnäytetyöraportti kaikille avoimessa Thesis tietokannassa kevään 2015 aikana.

Yhteistyöterveisin,

Sonja Pokkinen
Sosionomiopiskelija,
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Marja Katisko
Tutkija, VTT
Diakonia-ammattikorkeakoulu

Fokusryhmähaastattelun runko

Esittelyt ja johdatus aiheeseen

Teema 1

- Miten maahan muuttaneiden nuorten asunnottomuus näyttäytyy työssäsi?

Teema 2

- Minkälaisia haasteita liittyen maahan muuttaneiden nuorten asunnottomuuteen olet kohdannut päivittäisessä asiakastyössä?
- Mitkä tekijät ovat näkemyksesi mukaan auttaneet maahan muuttaneita nuoria asunnon saamisessa?

Teema 3

- Millä keinoin maahan muuttaneiden nuorten asunnottomuutta voitaisiin ennaltaehkäistä?
- Onko jotain mitä haluaisitte vielä sanoa?

Haastattelutilaisuuden lopetus.

Kiitos osallistumisesta!